

Ossi Sirkka

VERKOSTOT JA MAKU

Verkostoanalyttinen lähestymistapa sosiaalisten suhteiden
ja kulttuurisen pääoman yhteyteen

TIIVISTELMÄ

Ossi Sirkka: Verkostot ja maku - Verkostoaanalyttinen lähestymistapa sosiaalisten suhteiden ja kulttuurisen pääoman yhteyteen
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen maisteriohjelma, sosiologia
Joulukuu 2019

Tässä verkostoaanalyysin ja kulttuurisosiologian aloihin kuuluvassa tutkielmassa tarkastellaan kulttuurimakua suomalaisessa sosiologiassa vähälle huomiolle jääneen sosiaalisten verkostojen näkökulman avulla. Tutkielman kaksi tutkimuskysymystä ovat 1) kuinka suomalaisten verkostot ovat yhteydessä sosiodemografisiin tekijöihin sekä 2) miten verkostot ovat yhteydessä makuun. Tutkielmassa tavoitteena on parantaa ymmärrystä sosiaalisista verkostoista itsestään sekä niiden suhteesta kulttuuriseen pääomaan. Tutkielmassa käytetään kahta eri aineistoa: Tilastokeskuksen keräämää kyselyaineistoa ”Kulttuuri ja vapaa-aika Suomessa 2018” sekä Suomen kuvalehden vuonna 2018 keräämää, ammattien subjektiivisia arvostuksia kuvaavaa aineistoa. Verkostoja kuvaava mittari on rakennettu position generator -menetelmällä, jolla pyritään mittaamaan eri ammattiryhmien tuntemiseen perustuvia sosiaalisia verkostoja kolmella ulottuvuudella: kontaktien määrällisellä laajuudella, korkeimmin arvostetulla kontaktilla sekä vähiten ja eniten arvostetun kontaktin välillä. Makua mitataan kahdella eri tavalla: musiikki- ja kirjagenreistä pitämisen määrällä sekä korkeakulttuuri- ja populaarimusiikista pitämisenä. Sosiodemografisina muuttujina ovat ikä, sukupuoli, koulutus, tulotaso sekä ammattiluokka. Verkostojen, maun ja sosiodemografisten muuttujien välisiä yhteyksiä tarkastellaan latenteja muuttujia sisältävillä rakenneyhtälömalleilla sekä kvantitatiivisilla perustekniikoilla, kuten ristiintaulukoinnilla ja keskiarvovertailuilla.

Position generator -muuttujien avulla mallinnettuja sosiaalisia verkostoja kuvaavat vahvimmin vähiten ja eniten arvostettujen ammattien edustajien tuntemisen etäisyys. Myös kontaktien määrä ja eniten arvostetun ammatin edustajan tunteminen latautuivat faktorille vahvasti. Sosiodemografisista tekijöistä vahvimmin verkostoihin yhteydessä on korkea koulutus- ja tulotaso. Verkostot koostuvat eri tavalla riippuen siitä, tarkastellaanko korkeassa vai matalassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien verkostoja. Korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa olevat tuntevat useammin sekä matalasti että korkeasti arvostettujen ammattien edustajia, kun taas matalammassa asemassa olevilla verkostot rajoittuvat useammin vain omaan statukselliseen viiteryhmään. Ero ammattiluokkien (työläiset, keskiryhmä ja johtava ryhmä) mukaan tarkastelluissa 14 ammatin edustajan tuntemisessä on tilastollisesti merkitsevä lähes kaikkien ammattien kohdalla. Vähintään kolmen työläisryhmän edustajan tuntemisessä ei ole eroa oman ammattiluokan mukaan, mutta johtavan ryhmän tuntemisessä ero ammattiluokan mukaan on tilastollisesti merkitsevä. Verkostot ovat sosiodemografisten tekijöiden vakioinnin jälkeenkin yhteydessä musiikki- ja kirjagenreistä pitämisenä mitattuun maun laajuuteen. Korkeakulttuuri- ja populaarimusiikista pitämisen kohdalla koulutuksella, tulotasolla ja ammattiasemalla mitattu yhteiskunnallinen asema on verkostoja vahvempi selittäjä molemmista musiikkityypeistä pitämiseen. Yhteiskunnallisen aseman kasvaessa korkeakulttuurimusiikista pitäminen kasvaa mutta populaarimusiikista pitäminen vähenee. Verkostojen kasvu lisää molemmista musiikkityypeistä pitämistä. Analyysissa löydettyjen yhteyksien perusteella verkostojen kasvu vaikuttaa olevan yhteydessä myös kulttuurisen ja taloudellisen pääoman kasvuun, mikä antaa viitteitä siitä, että laajat verkostot ovat yhteydessä laajempiin käytettävissä oleviin resursseihin. Resurssien jakautuessa epätasaisesti eri ammattiryhmiin, paremmassa yhteiskunnallisessa asemassa olevilla ja samalla korkeamman statuksen ammattien edustajia tuntevilla nämä resurssit ovat helpommin saavutettavissa, mikä näkyy analyysissä löydettyinä yhteyksinä verkostojen ja tulotason sekä ruumiillistuneen että institutionalisoituneen kulttuurisen pääoman välillä. Verkostot näyttävät eriarvoisuutta ylläpitävinä rakenteina, mutta toisaalta ne myös tasoittavat resurssien epätasaista jakautumista.

Tutkielman tuloksien perusteella sosiaalisilla verkostoilla on maun laajuuden selittäjinä lähes yhtä vahva itsenäinen selitysvoima kuin koulutuksella tai sukupuolella. Sosiaaliset verkostot tarjoavat tärkeän selitys- ja tulkintakehyksen moniin makujen ja elämäntyylien eriytymistä koskeviin kulttuurisosiologisiin kysymyksiin, eikä niitä ole syytä ole jättää huomioimatta jatkotutkimuksissa. Tutkielman suomalaisella aineistolla saadut tulokset ovat linjassa myös aikaisemman kansainvälisen ja suomalaisen tutkimuksen kanssa.

Avainsanat: Verkostoaalyysi, kulttuurisosiologia, position generator, rakenneyhtälömallinnus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

Sisällys

1.	Johdanto aiheeseen: Tutkielman tavoitteet, lähtökohdat ja relevanssi	1
2.	Teoria ja keskeiset käsitteet.....	5
2.1	Verkostoanalyysi lähestymistapana.....	5
2.2	Pääoma ja sen muodot.....	7
2.3	Sosiaalinen pääoma ja verkostot.....	8
2.4	Kulttuurinen pääoma ja maku.....	11
2.5	Sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman yhteys	12
3.	Tutkimusasetelma.....	15
3.1	Tutkimuskysymykset.....	15
3.2	Aineisto.....	16
3.3	Analyysimenetelmät	17
3.3.1	Position Generator	18
3.3.2	Rakenneyhtälömallinnus	19
4.	Muuttujat	22
4.1	Position generator -muuttujat	22
4.2	Kulttuurimuuttujat	27
4.3	Taustamuuttujat	31
5.	Analyysi.....	34
5.1	Sosioekonomisten tekijöiden yhteys verkostoihin sekä verkostojen ja maun yhteys.....	34
5.2	Statushomofilia erilaisissa ammatillisissa asemissa	39
5.3	Homofilian ja homologian suhde	43
5.3.1	Poikkeustapaukset: Matala asema mutta laajat verkostot, korkea asema mutta kapeat verkostot...49	49
6.	Johtopäätökset	52
6.1	Yhteenvedo.....	52
6.2	Pohdinta.....	55
6.3	Tutkielman metodologiset valinnat ja rajoitukset.....	57
7.	Lähdeluettelo	60
8.	Liitteet.....	65

Taulukot

Taulukko 1: Analyysissä mukana olevat ammatit, ammattien arvostuspisteet sekä osuus vastaajista, jotka tuntevat kyseisen ammatin edustajan.....	23
Taulukko 2: Ammatteja edustavien henkilöiden tuntemisen laajuuden, korkeimman arvostuksen ja heterogeenisyyden keskiarvot sekä keskihajonnat.....	24
Taulukko 3: Position generator -muuttujien korrelaatiomatriisi. Luvut ovat painotettuja Pearsonin korrelaatiokertoimia.....	25
Taulukko 4: Position generator -muuttujien korrelaatiomatriisin perusteella lasketut ominaisarvot	25
Taulukko 5: Pääkomponenttianalyysin ensimmäisen pääkomponentin lataukset position generator -muuttujille.....	26
Taulukko 6: Musiikki- ja kirjagenrejen pitämisestä muodostettujen summamuuttujien keskiarvot ja keskihajonnat.....	30
Taulukko 7: Kulttuuri ja vapaa-aika Suomessa 2018 -aineiston vastaajien iän, sukupuolen, koulutuksen, tulotason ja ammattiluokan jakaumat painotettuna. Prosenttiosuus tai keskiarvo.....	32
Taulukko 8: Verkostojen ja maun laajuuden sosioekonomisilla tekijöillä vakioitua yhteyttä koskevan rakenneyhtälömallin standartoimattomat ja standardoitut beta-arvot, keskivirheet, selityssasteet ja tilastolliset merkitsevyydet (n=1152).....	37
Taulukko 9: Verkostojen laajuuden, korkeimman arvostuksen ja heterogeenisyyden keskiarvot ammattiryhmittäin (n=1243). Keskihajonnat on esitetty suluissa.....	40
Taulukko 10: Eri ammattiryhmien edustajien tunteminen oman ammattiluokan mukaan, % (n=1243).....	41
Taulukko 11: Osuus vastaajista, jotka tuntevat vähintään kolme kunkin ammattiluokan edustajaa oman ammattiryhmän mukaan, % (n=1243).....	42
Taulukko 12: Yhteiskunnallisten aseman ja verkostojen yhteyttä populaari- ja korkeakulttuurimusiikista pitämiseen koskevan rakenneyhtälömallin standartoimattomat ja standardoitut beta-arvot, keskivirheet, ja tilastolliset merkitsevyydet (n=1069).....	45
Taulukko 13: Korkeakulttuuri- ja populaarimusiikista pitämisen keskiarvo ammatillisen koulutuksen ja verkostojen koon mukaan (n=716). Keskihajonnat on esitetty suluissa ja ryhmäkoot hakasuluissa.....	48

Taulukko 14: Korkea- ja populaarikulttuurista pitämisen keskiarvot yhteiskunnallisen aseman ja verkostojen laajuuden mukaan. Keskihajonnat esitetty suluissa. 50

Kuviot

Kuvio 1: Kontaktien määrän, korkeimman tunnetun ammatin edustajan arvostuspisteiden sekä vähiten ja eniten arvostetun ammatin edustajan välinjakaumat.....	24
Kuvio 2: Kirja- ja musiikkigenreistä pitämisen jakaumat, %	29
Kuvio 3: Musiikki- ja kirjagenrejen pitämisestä muodostettujen summamuuttujien jakaumat.....	30
Kuvio 4: Ensimmäinen rakenneyhtälömalli: verkostojen ja maun sosioekonomisilla tekijöillä vakioitu yhteys	36
Kuvio 5: Toinen rakenneyhtälömalli: yhteiskunnallisen aseman ja verkostojen yhteys korkeakulttuuri- ja populaarimusiikista pitämiseen	44

1. Johdanto aiheeseen: Tutkielman tavoitteet, lähtökohdat ja relevanssi

Sosiaaliset verkostot ovat jatkuvasti läsnä ihmisten arjessa. Georg Simmelin mukaan ihmiset elävät erilaisten sosiaalisten piirien risteyskohdissa, ja yksittäisen yhteisön sijaan modernina aikana näitä sosiaalisia piirejä on entistä enemmän (Simmel 2005). Viimeisen reilun kymmenen vuoden aikana korostuneen sosiaalisen median merkitys ihmisten suhteiden välittäjänä on tuonut verkostot aiempaa näkyvämmäksi. Verkostoitumista ja suhteiden solmimista esimerkiksi opiskeluaikana tai nykyään sosiaalisen median palveluissa kuten LinkedInissä pidetään arkipuheessa tärkeänä esimerkiksi työnhaun kannalta, ja niiden positiivinen vaikutus on pystytty vahvistamaan myös tutkimuksissa (esim. Granovetter 1973). Tästä näkökulmasta verkostot nähdään resurssina, jonka kasvattamiseen kannattaa panostaa. Tästä seuraa mielenkiintoinen kysymys siitä, kuinka verkostot todella ovat yhteydessä esimerkiksi yksilöiden sosioekonomiseen asemaan, ja millaisten verkostojen kohdalla tämä yhteys on vahvimmillaan. Toisaalta verkostojen tarkastelussa mielenkiintoista on myös se, kuinka verkostot muotoutuvat, kun niitä tarkastellaan yksilön omasta sosioekonomisesta asemasta käsin. Ovatko korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien verkostot vastaavia matalammassa asemassa olevan kanssa?

Verkostot ovat keskeisellä tavalla yhteydessä myös kulttuuriseen pääomaan ja makuun. Verkostoissa olevien suhteiden kautta voidaan omaksua uusia tapoja kuluttaa kulttuuria, ja toisaalta jaetun maun kautta voidaan solmia uusia suhteita. Nämä mekanismit voivat johtaa sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman kasautumiseen, mikä taas voi Bourdieun (1986, 252) mukaan johtaa myös taloudellisiin hyötyihin. Kiinnostavaa onkin, kuinka vahva yhteys verkostoilla ja maulla on, ja onko niiden yhteys samanlaista riippumatta yksilön omasta yhteiskunnallisesta asemasta.

Verkostot ovat nykyään läsnä lähes kaikessa yhteiskunnallisessa puheessa. Sekä maailmanlaajuiset että paikalliset politiikan, talouden ja hallinnan ilmiöt nähdään nykyään yhä useammin verkostomaisina: verkostosta on muodostumassa yleinen kehys, malli tai metafora, jonka avaamassa tilassa yhteiskunta näyttäytyy ja jossa se saa käsitteellisen muodon. (Erikson 2015, 7.) Yhteiskuntatieteissä sosiaalisista verkostoista on muodostunut yksi keskeisimmistä tutkimuksen osa-alueista (Borgatti et al. 2009, 892). Esimerkkinä verkostojen merkityksestä yhteiskuntatieteissä voidaan pitää yhtä kaikkien aikojen viitatuinta yhteiskuntatieteellistä artikkelia, Mark S. Granovetterin verkostojen ja varsinkin niihin sisältyvien heikkojen siteiden merkitystä työnhaussa käsittelevää klassikkoartikkelia ”The Strength of weak ties” (1973). Granovetter argumentoi yhdeksi

sosiologisen teorian suurimmaksi heikkoudeksi kykenemättömyyden linkittämään mikrotason interaktioita makrotason rakenteisiin uskottavalla tavalla. Tätä klassista ongelmaa hän pyrki ratkaisemaan keskittymällä henkilöiden välisiin suhteisiin ja verkostoihin, joiden kautta pienen tason interaktiot kääntyvät makrotason ilmiöiksi, ja niistä takaisin näihin suhteisiin (Granovetter 1973, 1360). Granovetterin keskeinen tulos oli, että työnhaun kannalta hyödyllinen informaatio matkaa verkostoissa sen jäsenien kesken etenkin niin kutsuttujen heikkojen siteiden, kuten tuttavien, kautta (Granovetter 1973, 1373).

Granovetterin (1973) tutkimuksessa tiivistyy verkostonäkökulman tärkeys: pelkkiä yksilöitä tarkastelemalla ja verkostot unohtamalla jotkin sosiaaliset ilmiöt voivat jäädä piiloon. Verkostot itsessään näyttävät resurssina, jotka voivat parantaa toiminnan tuloksia. Verkostoja voidaan hyödyntää esimerkiksi pääsemällä käsiksi toisten verkostojen jäsenten resursseihin, jotka eivät ole suoraan yksilön pääomaa mutta jotka ovat tavoitettavissa suhteiden kautta (Lin 2001, 6–7). Tästä seuraa kysymys siitä, millaiset verkostot sisältävät eniten resursseja ja kuinka verkoston määrällisten ja laadullisten ominaisuuksien suhde vaikuttaa näiden resurssien tavoitettavuuteen.

Yksi erityisen innovatiivinen tapa käyttää hyväksi verkostonäkökulmaa on sen hyödyntäminen maun tutkimuksessa (Pachucki & Breiger 2010, 214–215). Pierre Bourdieun (1984) mukaan maulla on keskeinen rooli luokkarakenteen ja eriarvoisuuden uusintamisessa. Tämä näkökulma on innoittanut käsittelemään sekä maun muodostumisen alkuperää sosiaalisen rakenteen näkökulmasta, että maun vaikutuksia verkostoihin, toisin sanoen, kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman vaihtoprosessin dynamiikkaa (Lewis & Kaufman 2018, 1684–1685). Verkostojen ja maun yhteyden kausaalisen suunnan on nähty olevan molemminpuolista.

Verkostojen vaikutusta makuun ovat tutkineet muun muassa yhdysvaltaissosiologit Paul DiMaggio (1987) sekä Bonnie Erickson (1996). Näissä tutkimuksissa kulttuuriset käytännöt, kulttuurinen kuluttaminen sekä maku on nähty verkostojen muodostamana ja määräämänä (Lizardo 2006, 779). DiMaggion mukaan ne ihmiset, joilla on laajimmat verkostot, kehittävät myös laajimman määrän makuja, sillä laajojen verkoston ylläpitämiseksi tarvitaan myös laajaa makua. Hänen mukaansa maku edustaa kommunikoinnin muotoa, joka on tärkeintä niiden keskuudessa, joilla on suurin tarve vaihtaa kulttuurista informaatiota. Tämän vuoksi laajojen verkostojen ylläpito vaatii myös laajan maun. (DiMaggio, 1987, 444.) Erickson puolestaan argumentoi verkostojen olevan yksilölle vahvempi kulttuuristen resurssien lähde kuin luokka (Erickson 1996, 217–218).

Vastakkaista näkemystä ovat edustaneet esimerkiksi Omar Lizardo (2006) sekä Kevin Lewis ja Jason Kaufman (2018), joiden mukaan maun perusteella muodostetaan suhteita ja verkostoja. Lizardon mukaan yksilöiden erilaiset maun auttavat luomaan ja pitämään yllä erilaisia verkostoja. Hän argumentoi, että populaarikulttuurin tuntemus johtaa runsaampaan määrään heikkoja suhteita sisältävään verkostoon, ja toisaalta korkeakulttuurin tuntemus tiiviimpään, vahvoja suhteita sisältävään verkostoon. (Lizardo 2006, 799–800.) Lewis ja Kaufman puolestaan argumentoivat suhteiden muodostamisen olevan yksilöiden välillä sitä todennäköisempää, mitä useampia kulttuurisia pitämisiä ja ei-pitämisiä he jakavat. Yliopisto-opiskelijoiden verkostoja koskeneessa tutkimuksessaan he huomasiivat, että yleisesti jaettu kulttuuri, josta monet pitivät, oli samalla kulttuuria, josta monet tiesivät. Nämä suhteellisen yleiset maun toimivat laajana sosiaalisena resurssina, joka toimi suhteiden muodostamisen pohjana. (Lewis & Kaufman 2018, 1724–1725.)

Edellisissä kappaleissa esitettyjen, aikaisemman aihetta koskevan tutkimuksen mukaan suhde sosiaalisten verkostojen ja kulttuurisen pääoman välillä näyttää vahvana. Vaikka edellä esitettyjen näkökulmien suhde kausaalisuuden suuntaan vaihtelee, voidaan todeta verkostoilla ja kulttuurisilla pitämisillä, tietämyksellä ja asenteilla olevan vahva yhteys. Sosiaaliset suhteet ovat kulttuurisesti muodostuneita, ja jaetut kulttuuriset merkitykset muotoilevat sosiaalista rakennetta (Pachucki & Breiger 2010, 219).

Tässä tutkielmassa tarkastellaan yksilöiden verkostoja. Tutkielma lisää ymmärrystä mekanismeista, jotka ovat yhteydessä sosiaalisiin verkostoihin ja toisaalta verkostojen yhteydestä kulttuuriseen pääomaan. Tutkielmassa keskeisiä kysymyksiä ovat, mitkä sosioekonomiset piirteet ovat yhteydessä suomalaisten verkostoihin ja mikä niiden laatuun ja määrään vaikuttaa, sekä kuinka nämä verkostot ovat yhteydessä makuun. Jo sosioekonomisten tekijöiden yhteys verkostoihin on yhteiskuntapoliittisesti tärkeä tutkimuskohde. Koska sosiaalisen pääoman näkökulmasta verkostoihin sisältyy resursseja, yksilöiden välinen vaihtelu verkostojen koossa ja laadussa näyttää myös epätasa-arvoisuutena. Tämän rakenteellisen epätasa-arvoisuuden juurille päästäkseen tulee ymmärtää sitä, mitkä tekijät ovat yhteydessä verkostoihin. Sama epätasa-arvoisuusnäkökulma sisältyy myös verkostojen ja maun suhteeseen. Molemmat voidaan käsittää yksilöillä hallussaan oleviksi resursseiksi, sosiaalisiksi ja kulttuurisiksi pääomaksi, jotka molemmat ovat välillisesti yhteydessä parempiin toiminnan lopputuloksiin, esimerkiksi pääomien vaihtoprosessin myötä taloudelliseksi pääomaksi muuttuessa (Bourdieu 1986, 243).

Tutkielmani rakentuu seuraavasti. Sen toisessa luvussa käyn läpi käyttämäni teoreettisen viitekehyksen, joka sijoittuu verkostanalyysin ja kulttuurisosiologian tutkimusperinteisiin. Luvussa käsitellään näiden tutkimusalojen keskeisiä käsitteitä sekä esitellään neljä tutkimushypoteesia. Kolmannessa luvussa esittelen tutkielman kaksi tutkimuskysymystä, käyttämäni kaksi aineistoa sekä käyttämäni analyysimenetelmät. Neljännessä luvussa esittelen analyysissä käyttämäni muuttujat. Viidennessä luvussa esittelen analyysin, jonka jälkeen kuudennessa luvussa siirryn johtopäätöksiin.

Tutkielma on toteutettu The Dynamics of Cultural stratification: How Cultural Classifications, Hierarchies and Tastes Change -tutkimushankkeen yhteydessä. Hankkeessa tutkitaan kulttuurisia luokituksia, hierarkioita ja eriarvoisuutta sekä näiden ajallista muutosta. Hanke on meneillään Tampereen yliopistossa ja hanketta johtaa professori Semi Purhonen. Hankeen rahoittajana toimii Suomen Akatemia syksystä 2017 alkaen neljä vuotta. Hankkeen kotisivut löytyvät osoitteesta <https://research.uta.fi/dynamics/>.

2. Teoria ja keskeiset käsitteet

Tässä tutkielmassa verkostoja tarkastellaan verkostanalyysin näkökulmasta sekä sosiaalista pääomaa ja makua Pierre Bourdieun kulttuurisosiologian viitekehyksestä. Bourdieun sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman käsitteet ovat keskeisiä työssäni. Käsitteillä pystytään lähestymään vuorovaikutuksen ja kulttuuristen merkitysten luonteita, jotka ovat oivia lähestymistapoja verkostojen ja maun yhteyden tutkimukseen. Tässä luvussa pohdin myös sitä, mitä verkostanalyysi on. Teorian esittelyn yhteydessä esittelen tutkimuksessa testattavat hypoteesit.

2.1 Verkostanalyysi lähestymistapana

Verkostot ja verkostanalyttinen ajattelu on tapa ajatella sosiaalisia järjestelmiä (Borgatti et al. 2013, 2). Yhteiskuntatieteellinen verkostojattelu voidaan jakaa kahteen perinteeseen, filosofisemmin orientoituneeseen eurooppalaiseen verkostojatteluun sekä angloamerikkalaiseen verkostotutkimukseen (Erikson 2015, 22). Angloamerikkalasta verkostotutkimusta kutsutaan yleisesti verkostanalyysiksi, joka ei kuitenkaan ole yhtenäinen suuntaus. Verkostonäkökulman edistymistä ja ”tieteellistymistä” edisti matemaattisten mallien ja tietotekniikan kehittyminen, mikä mahdollisti systemaattisempien verkostometodien kehityksen, mikä osaltaan vauhditti amerikkalaisen yhteiskuntatieteen kehitystä kohti empiirisempää tutkimusotetta. (Erikson 2015, 149–150). Verkostanalyysin juuret ovat 1920- ja 1930-lukujen yhdysvaltalaisessa sosiologiassa (Smith-Doerr & Powell 2005, 6), ja sen lopullinen läpimurto tapahtui 1970-luvulla. Verkostanalyysin vakiintumiseen 1970-luvulta lähtien on vaikuttanut tutkimusalan lisääntynyt organisoituminen, ja monialaisesta luonteestaan huolimatta tieteenalaa leimaa sosiologinen painotus. (Johanson & Smedlund 2015, 242.) Yhteiskuntatieteiden kentällä sosiologian lisäksi esimerkiksi antropologian, politiikan tutkimuksen ja taloustieteen kohdalla on hyödynnetty verkostanalyttistä ajattelua ja metodeja. Tutkimusaiheina on ollut esimerkiksi verkostojen rooli erilaisissa monimutkaisissa ilmiöissä, kuten maahanmuutossa, yrittäjyydessä, yhteisöissä ja kansainvälisessä kaupassa. (Smith-Doerr & Powell, 2005, 1.)

Verkostanalyysin eri muotoja yhdistää ajatus siitä, että ihmisten käyttäytymistä ja asenteita on mahdollista arvioida heidän sosiaalisessa verkostossa olevan asemansa ja käytettävissä olevien rakenteellisten mahdollisuuksiensa perusteella (Erikson 2015, 151). Verkostot voivat koostua

melkein mistä vain, mutta yleensä sosiaalisista verkostoista puhuttaessa viitataan yksittäisiin ihmisiin toimijoina. Toimijat voivat kuitenkin olla myös esimerkiksi organisaatioita, kaupunkeja tai valtioita. Yleinen hypoteesi verkostanalyysin viitekehyksessä on, että toimijan positio verkostossa osakseen määrittää mahdollisuudet ja rajoitukset, joita hän tulee kohtaamaan. Tämän position identifiointi on tärkeää ennustettaessa toiminnan lopputulosta, kuten käyttäytymistä tai uskomuksia. (Borgatti et al. 2013, 1–2.)

Verkostanalyttisessä tutkimuksessa on tunnistettu kaksi tapaa, joilla verkostoja voidaan tarkastella: koko verkostot (*whole network design, sosio-centric network*) ja egoperusteiset verkostot (*personal network design, ego-network design*). Koko verkostojen tarkastelussa päämääränä on tutkia kaikkia suhteita siinä olevien toimijoiden välillä. Egoperusteisissa verkostoissa puolestaan huomio kiinnittyy toimijoihin ja heidän sosiaaliseen ympäristöönsä. (Borgatti et al. 2013, 28.) Egoperusteinen verkostanalyysi on suosittua yhteiskuntatieteiden kentällä, sillä se sopii hyvin tavanomaiseen kyselyaineistoilla kerättävään dataan (Borgatti et al. 2013, 263). Tapoja egoperusteisen verkostodatan keräämiseen ovat esimerkiksi nimigeneraattorit (*name generator*), joissa vastaajia pyydetään nimeämään heidän tuntemiaan henkilöitä tietyin kriteerein, kuten esimerkiksi ystävyuden, työtoveruuden tai läheisen suhteen perusteella. Nimigeneraattorista poikkeavia tapoja ovat resurssi- ja positiogeneraattorit (*resource generator, position generator*), joissa tarkastellaan vastaajan suhteita eri tyyppisiin ihmisiin, ennemmin kuin ihmisiin yksilöinä (Borgatti et al. 2013, 265). Tässä tutkielmassa verkostanalyysi suoritetaan egoperusteisista position generator -menetelmällä (Lin & Dumin 1986) luoduista verkostoista käsin. Menetelmää esitellään tarkemmin luvussa 3.3.1.

Suomessa yhteiskuntatieteiden kentällä verkostanalyttinen lähestymistapa on jäänyt melko vähälle huomiolle. Verkostanalyttistä ajattelua ovat tutkimuksissaan kuitenkin käyttäneet esimerkiksi Markku Lonkila (1999), Anna-Maija Castren (2001), Veli-Matti Salminen (2012) sekä Tomi Oinas et al. (2018). Lonkila tutki väitöskirjassaan pietarilaisten opettajien arkea heidän verkostojensa kautta (Lonkila 1999). Castrenin väitöskirjatutkimus koski pietarilaisten ja helsinkiläisten opettajien sosiaalisen eriarvoisuuden mekanismeja sosiaalisissa suhteissa, keskittyen verkostojen muodostumiseen elämänhistorian aikana sekä erityisesti puolison ja työn rooliin verkostojen muodostumisen prosessissa (Castren 2001). Oinas et al. katsoivat tutkimuksessaan sosiaalisen pääoman liittyvän verkostojen kautta välittyviin resursseihin, joiden avulla voidaan esimerkiksi saavuttaa taloudellisia hyötyjä (Oinas et al. 2018, 67). Tässä tutkielmassa keskeisessä osassa olevaa position generator -menetelmää (Lin & Dumin 1986) on tietävästi käytetty kerran aikaisemmin suomalaisessa sosiologisessa tutkimuksessa. Veli-Matti Salmisen väitöskirjassa ”Verkostot,

paikallisuus ja eriarvoisuus” position generator -menetelmää käytettiin yhdessä resurssigeneraattorin kanssa sosiaalisen pääoman empiiristä tutkimusta varten (Salminen 2012, 21).

2.2 Pääoma ja sen muodot

Pääoman käsite voidaan jäljittää Marxiin ja Engelsiin (1974), jonka mukaan pääoma on arvon ylijäämää, jonka tuotantovälineiden omistajat ovat riistäneet työläisten työstä. Marxin ja Engelsin pääoman teoria perustuu hyväksikäyttävään omistavan ja työtä tekevän luokan väliseen suhteeseen. Myöhemmin pääoman käsitettä on pohdittu rakenteellisen luokkataistelun näkökulman sijaan myös yksilön näkökulmasta (esim. Schultz 1961, Becker 1993), esimerkiksi yksilön investointina teknisiin taitoihin ja tietoihin sosioekonomisen nousun mahdollistamiseksi. (Lin 2001, 4.)

Bourdieu määrittelee pääoman materialisoituneessa tai ruumiillistuneessa muodossa kumuloituneeksi työksi (1986, 241), joka on mikä tahansa voimavara, josta on hyötyä tietyllä yhteiskunnallisella alueella ja joka antaa mahdollisuuden omia ”voitot”, jotka syntyvät osallistumisesta ja kilpailusta kyseisellä alueella (Bourdieu 1986, 241; Wacquant 2015, 304). Riippuen kentästä, missä se milloinkin toimii, pääoma voi näyttää itsensä kolmessa keskeisessä muodossa. Ensimmäiseksi, se voi näyttäytyä taloudellisena pääomana, materiaalisena tai rahallisena omaisuutena, joka on välittömästi ja suorasti muutettavissa rahaksi ja joka voidaan institutionalisoida omistusoikeuksien muodossa (Bourdieu 1986, 243). Toiseksi, se voi näyttäytyä kulttuurisena pääomana, jolla voidaan tarkoittaa symbolisia hyödykkeitä, taitoja ja tittleitä (Wacquant 2015, 304), ja joka on tiettyjen ehtojen täytyessä vaihdettavissa taloudelliseksi pääomaksi, ja mikä voidaan institutionalisoida koulutus- ja tutkintotodistusten muodossa (Bourdieu 1986, 243). Kolmannessa muodossa pääoma voi näyttäytyä sosiaalisena pääomana, joka myös on tietyn ehdoin muunnettavissa taloudelliseksi pääomaksi ja joka voidaan institutionalisoida tittelin tai aateliisuuden muodossa. Sosiaalisella pääomalla Bourdieu tarkoittaa sitä todellisten tai potentiaalisten pääomien kasaamaa, joka on olemassa enemmän tai vähemmän institutionalisoidussa verkostoissa. Jäsenyys tässä verkostossa tarkoittaa verkoston jäsenille pääsyä yhteisesti omistettuun pääomaan. (Bourdieu 1986, 248–249.)

Sen lisäksi, että sosiaalista ja kulttuurista pääomaa voi muuntaa taloudelliseksi pääomaksi, vallitsee myös näiden kahden pääoman tyyppien välillä potentiaalinen vaihtosuhte. Bourdieu ei kehittänyt suoraan teoriaa selittämään näiden pääomien muotojen välistä yhteyttä, kulttuurisen pääoman vaihtamista sosiaaliseksi pääomaksi (Lizardo 2006, 780), tai toisinpäin, sosiaalisesta kulttuuriseksi pääomaksi, josta Bourdieuta on myös kritisoitu. Jälkeenpäin on osoitettu, että verkostojen laajuus on kulttuurisen ymmärryksen laajuuden selittäjänä parempi kuin luokka. (Erickson 1996, 217.)

Myöhemmin, Bourdieun työhön osittain pohjautuneet sosiologit ovat kehittäneet teorioita siitä, kuinka kulttuurista pääomaa empiirisesti esiintuova maku on keino sosiaalisten suhteiden rakentamiseen (DiMaggio 1987, 443), ja vastavuoroisesti sosiaalisen pääoman roolia kulttuurista pääomaa ja makua muokkaavana ja määrittävänä tekijänä (Lizardo 2006, 779).

Pääomaa käsitteleviin teorioihin on ehdotettu jakoa kahteen teoriaperinteeseen (Lin 2001, 4–5). Ensimmäinen linja käsittää pääasiassa Marxin (1974) työhön pohjautuvat klassiset pääomaa käsittelevät teoriat. Toinen linja on uuspääomateoriat (*neocapital theories*), jota edustavat esimerkiksi teoriat inhimillisestä (esim. Schultz 1961, Becker 1993), kulttuurisesta (Bourdieu 1986) ja sosiaalisesta (Bourdieu 1986; Coleman 1990; Putnam 1993, 2000; Lin 2001) pääomasta. Tässä tutkielmassa keskityn pääasiassa Bourdieun ja Linin teorioihin sosiaalisesta pääomasta sekä Bourdieulta lähtöisin olevaan kulttuuripääoman käsitteeseen.

2.3 Sosiaalinen pääoma ja verkostot

Sosiaalisen pääoman käsite ja siihen liittyvä teoria ovat herättäneet runsaasti kiinnostusta muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana (Lin 2001, 3) Asemansa yhteiskuntatieteissä käsite vakiinnutti 1990-luvulla, jolloin käsitteellä alettiin viittaamaan sosiaalisiin verkostoihin ja niissä muodostuviin normeihin ja luottamukseen, jotka edistävät verkostoon kuuluvien yksilöiden kykyä hyödyntää resurssejaan (Oinas et al. 2018, 65). Bourdieu määrittelee yksilön hallussa olevan sosiaalisen pääoman määrän olevan verkoston laajuuden ja siihen kuuluvien yksilöiden pääomien (taloudellisten, kulttuuristen ja symbolisten) funktioksi (Lin 2001, 13). Premissi sosiaalisen pääoman käsitteen takana on suoraviivainen: yksilöt investoivat potentiaalisesti hyödyllisiin sosiaalisiin suhteisiin (Lin 2001, 6), ja tätä suhteiden verkostoa voidaan kuvailla sosiaalisena pääomana. Sosiaalinen pääoma voidaan määritellä yksilön sosiaaliseen verkostoon sisällytyksi resursseiksi, joita toiminnassa voidaan hyödyntää. Tämä näkökulma sisällyttää sosiaalisen pääoman käsitteeseen kolme rakenneosaa: resurssit, joita potentiaalisesti voidaan hyödyntää, sekä niiden tavoitettavuus ja hyödynnettävyys. (Lin et al. 2001, 58.)

Syiksi, miksi sosiaalinen pääoma saattaa parantaa toiminnan lopputuloksia, on ehdotettu neljää mekanismia. Ensiksi, sosiaaliset suhteet voivat edistää potentiaalisesti hyödyllisen informaation kulkua. Toiseksi, suhteiden avulla voidaan vaikuttaa suhteessa toimijaan tärkeissä rooleissa oleviin ihmisiin. Kolmanneksi, yksilön suhteissa olevat resurssit voivat näyttäytyä eräänlaisena sosiaalisena valtuuskirjana, jolloin mahdollinen pääsy resursseihin verkostojen kautta voi näyttäytyä organisaatioille pääomana yli yksilön oman pääoman. Neljänneksi, suhteiden nähdään lujittavan

yksilön identiteettiä ja tunnustusta ryhmän tai verkoston jäsenenä, mikä paitsi antaa emotionaalista tukea toimii myös julkisen tunnustuksen pääsyyn ryhmän sisäisiin resursseihin. (Lin 2001, 6–7.)

Tässä tutkielmassa keskeinen osa sosiaalista pääomaa on nimenomaan potentiaalisesti käytettävissä olevien resurssien tavoitettavuus eri ammatteja edustavien ihmisten tuntemisen kautta. Toinen lähestymistapa sosiaalisen pääoman käsitteen määrittelyyn on sen käyttäminen verkoston sisäisen luottamuksen ja vastavuoroisuuden määrittelijänä (esim. Putnam 1993, 2000; Coleman 1990). Riippuen siitä, kumpaa lähestymistapaa käytetään, sosiaalinen pääoma voi näyttäytyä yksilön tai yhteisön ominaisuutena. Yhdysvaltalais sosiologi Robert Putnam (1993, 167) määrittelee sosiaalisen pääoman yhteisön kollektiiviseksi ominaisuudeksi. James Colemanin näkemyksen mukaan sosiaalinen pääoma viittaa enemmän yhteisöön kuin yksilöihin; sosiaalinen pääoma ei ole yksilön ominaisuus, vaan se sijaitsee yksilöiden välisissä suhteissa (Coleman 1990, 302). Putnamille ja Colemanille vastakkaista näkemystä edustaa Bourdieu, joka määritteli sosiaalisen pääoman sosiaalisiksi verkostoiksi ja yhteyksiksi, jotka auttavat yksilöitä saavuttamaan etuja ja hyötyjä (Bourdieu 1986). Tämän tutkielman teoreettinen viitekehys perustuu Bourdieun näkemykseen, jossa sosiaalinen pääoma nähdään yksilön ominaisuutena, mahdollisia etuja ja hyötyjä tuovina sosiaalisina verkostoina.

Sosiaalinen pääoma operationalisoidaan tässä tutkielmassa ammatillisten verkostojen avulla. Sosiaalisen pääoman operationalisointi ammatillisten verkostojen kautta on hyvä indikaattori yksilöllä käytettävissä olevista sosiaalisista resursseista, joiden on nähty olevan yhteydessä myös taloudellisiin, poliittisiin ja kulttuurisiin resursseihin (Van der Gaag & Webber 2008, 39). Verkostojen ja niihin sisältyvien resurssien yhteydestä positiivisiin tuloksiin esimerkiksi työnhaussa on vahvoja perusteluja (Lin 2001, 15; Granovetter 1973). Koska on perusteltua olettaa yhteys verkostojen laajuuden ja sosioekonomisen aseman välillä, niiden välillä tulisi löytyä positiivinen korrelaatio. Tämän vuoksi muodostan ensimmäisen hypoteesin seuraavasti:

Hypoteesi 1: Verkostojen ja sosioekonomisten tekijöiden välillä on tilastollisesti havaittava yhteys. Niillä, joilla on parempi sosioekonominen asema, on myös laajemmat ja heterogeenisemmät verkostot.

Sosiaaliseen pääomaan ja verkostoihin liittyy myös homofilian käsite, joka perustuu siihen arkielämän huomioon, että kontaktit ihmisten välillä tapahtuvat useammin samanlaisten kuin erilaisten ihmisten kanssa: ”satunnaiset” verkostot eivät vastaa todellista sosiaalista maailmaa, vaan ihmiset enemmän tai vähemmän ryhtyvät statuksen ja/tai arvojen mukaan (McPherson et al. 2001,

415–416). Homofiliaa voidaan tarkastella arvo- ja statushomofilian kautta. Arvohomofilialla tarkoitetaan sisäistettyjä taipumuksia liittyen arvoihin, asenteisiin ja uskomuksiin, joiden oletetaan muokkaavaan toimintaa. Statushomofilia taas viittaa keskeisiin sosiodemografisiin tekijöihin, jotka vaikuttavat suhteiden ja verkostojen muodostumiseen, kuten etnisyys, ikä, uskonto koulutus, ammatti ja sukupuoli. (McPherson et al. 2001, 419.) Ammatillisiin suhteisiin perustuvassa verkostanalyysissä statushomofilia on keskeinen verkostojen jakaumaa muokkaava tekijä. Korkean ammattiaseman kanssa korreloivan korkean koulutustason on nähty johtavan heterogeenisempiin verkostoihin, sillä korkeasti kouluttautuneilla on sekä korkean statuksen mukaan homofiilisia suhteita, että suhteita, jotka ulottuvat hierarkkisesti alempiin ammatti- ja koulutustasoihin (McPherson et al. 2001, 427).

Hypoteesin 1 mukaan yksilöiden verkostojen tulisi muodostua niin, että paremmassa sosioekonomisessa asemassa olevilla olisi laajemmat verkostot kuin esimerkiksi koulutuksen tai tulotason suhteen huonommissa asemassa olevilla. Hypoteesin pitäessä paikkansa, laajat ja heterogeeniset verkostot omaavien tulisi tuntea omaa korkeaa asemaansa vastaavien ihmisten lisäksi myös vähemmän arvostettujen ammattien edustajia Sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevien verkostojen tulisi toisaalta koostua pääasiassa muista vähemmän arvostettujen ammattien edustajista. Tämän perusteella muodostetaan toinen hypoteesi, jonka mukaan alemmassa sosiaalisessa asemassa olevat toteuttavat statushomofiliaa korkeammassa asemassa olevia vahvemmin.

Hypoteesi 2: Verkostot painottuvat statushomofilian periaatteen mukaisesti, mutta statushomofilia toteutuu vahvempana sosioekonomisesti matalammassa asemassa olevien ihmisten kohdalla verrattuna korkeassa asemassa oleviin.

Hypoteesin 2 mukaan korkeassa asemassa olevat tuntevat sekä korkeasti että matalasti arvostettuja ammattien edustajia, mutta matalammassa asemassa olevat tuntevat suhteellisesti enemmän oman ryhmänsä ammattien edustajia. Hypoteesin pitäessä paikkansa verkostojen epätasa-arvoa luova luonne vahvistuu, sillä paremmassa asemassa olevilla on käytettävissä verkostoissa olevia resursseja niin korkeista kuin matalammista yhteiskunnallisista asemista, mutta matalammassa asemassa olevien resurssit painottuvat itseään vastaavan viiteryhmän resursseihin.

2.4 Kulttuurinen pääoma ja maku

Kulttuurisen pääoman käsite on lähtöisin Bourdieun huomiosta, etteivät pelkästään taloudelliset tekijät pysty selittämään koulutusjärjestelmän osallisuutta eriarvoisuuden reproduktiossa, eli sitä miksi paremmista luokka-asemista peräisin olevat lapset pärjäävät koulussa heikompiosaisia lapsia paremmin (Purhonen et al. 2014, 18). Kulttuurinen pääoma esiintyy kolmessa eri muodossa: ruumiillistuneena, objektivoituneena ja institutionaalisenä kulttuurisena pääomana. Kulttuurinen pääoma ruumiillistuneessa muodossa on ulkoa päin henkilöön kumuloitunutta kulttuuria, joka kultivoituu yksilön habitukseen. (Bourdieu 1986, 243–244.) Analogia sisäistetystä kulttuurisista resursseista pääomana on ilmeinen pääoman käsitteen kanssa, sillä kulttuurisen pääoman kerääminen vaatii henkilökohtaisia investointeja, minimissään aikaa, ja investoiduilla resursseilla odotetaan olevan tuottoa muiden pääoman muotojen vaihdon kautta. Kulttuurista pääomaa voidaan kuitenkin hankkia tiedostamattomasti esimerkiksi kasvatuksen kautta, mikä on yksi keskeinen mekanismi luokkasuhteiden uusintamisessa. (Bourdieu 1986, 245.) Kulttuurinen pääoma mahdollistaa yksilölle kollektiivisesti arvostettujen kulttuuristen tuotteiden symbolisen tunnistamisen erityisten hankittujen ja hallittujen dispositioiden avulla (Mohr & DiMaggio 1995, 168).

Kulttuurinen pääoma ilmenee makuina (esim. Bourdieu 1986, Purhonen et al. 2014). Maku on rituaalisen identifioinnin muoto ja keino sosiaalisten suhteiden luomiseen, ja se auttaa luomaan verkostoja, jotka voivat olla hyödyksi tavoitteiden, kuten haluttujen työpaikkojen, saavuttamisessa (Granovetter 1973). Työnjaon eriytyessä ja kontaktien määrän kasvaessa kulttuuristen symbolien ja niiden tavoittaman maun merkitys sosiaalisen elämän organisoinnissa korostui. (DiMaggio 1987, 443.) Maulla on sekä yhteen liittävä että ulossulkeva luonne; toisaalta sen avulla yksilöt pystyvät liittymään samanarvoistensa seuraan, toisaalta sulkemaan alempiarvoisensa kulttuurisen kulutuksen valinnoillaan ulos (Simmel 2005, 103); makuja voidaan käyttää suhteiden siltoina tai aitoina (DiMaggio 1987, 443). Niiden kulttuuristen genrejen ja tuotteiden lisäksi, joista yksilö pitää, tärkeää on myös, mistä hän ei pidä (Bryson 1996). Bourdieu (1984, 56–57) ehdottaa, että maut ovat monesti ensisijaisesti ei-pitämisiä (*distaste*) muiden mauista (Robette & Roueff, 2014, 9).

Taiteen kentällä kulttuuristen tuotteiden kontekstissa maun ja sen ohjailman kulttuurisen kulutuksen on nähty ryhmittyvän kahteen hallitsevaan ryhmään tai muotoon, kuten esimerkiksi jaottelu korkea- ja populaarikulttuuriin (*highbrow* ja *popular*) osoittaa (Katz-Gerro 2002, 217–218; Lizardo 2006, 782). Bourdieu jaotteli elitistiset maut legitiimeiksi ja populaarimmat, matalammassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien maut ei-legitiimeiksi (Bourdieu 1984). Korkeakulttuurista tai legitiimiä makua luonnehtii kulutuksen kokemuksen painottaminen ”ylittämisenä” (*transcendence*),

joten se liittyy klassiseen kantilaiseen estetiikkaan, jossa tietyt kulttuuriset tuotteet on nähty älyllisinä ja muodoiltaan puhtaina. Näiden kulttuurituotteiden nähdään refleктоivan korkeampia moraalisia ja esteettisiä arvoja. Populaaria tai ei-legitiimiä makua puolestaan on kuvailtu pinnallisempaan ja hedonistisena, joiden pääasialliset toiminnan tarkoitukset ovat viihde ja nautinto. Kulttuurin ja kulutuksen sosiologiasta suuren osan huomiosta on saanut näiden maun tyylien (populaari- ja korkeakulttuurin) suhteet ja keskinäiset jakaumat eri luokissa ja väestöryhmissä. On osoitettu, että populaari- ja korkeakulttuurimaut tavoittavat erilaisia, mutta kuitenkin enenemissä määrin myös limittäisiä (Peterson & Kern 1996), positioita sosiodemografisessa tilassa. (Lizardo 2006, 782–783.)

2.5 Sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman yhteys

Sosiaalisen rakenteen ja kulttuurin jännite on sosiologialle keskeinen kysymys (Vaisey & Lizardo 2010, 1595; DiMaggio 1987). Kulttuurisilla mauilla on keskeinen rooli luokkarakenteen uusintamisessa (Bourdieu 1984). Hegemoninen näkemys kulttuurin ja verkostojen suhteesta on ollut käsittää kulttuuriset käytännöt, kulttuurinen kulutus ja maku alisteisina verkostoille (Lizardo 2006, 779). Myös vastakkaisia näkemyksiä on esitetty käsittäen kulttuurisen pääoman rooli kausaalisen tekijänä verkostojen kehittämisessä (Lewis & Kaufman 2018, 1688). Maku on nähty sosiaalisia suhteita muodostavana ja ylläpitävänä voimana. Ruumiillistunut kulttuurinen pääoma erityisten, rituaalisissa keskusteluissa esille tuotavan kulttuurisen tiedon avulla (DiMaggio 1987) mahdollistaa yksilön pääsyn arvostettuihin ryhmiin ja osallistumaan eksklusiivisesti rajattuihin verkostoihin, mikä auttaa muodostamaan suhteita muiden, saman maun jakavien yksilöiden kanssa (Lizardo 2006, 780). Esimerkiksi populaarikulttuuri on nähty riittävänä kasvualustana heikkojen yhteyksien muodostamiseksi sosiaalisessa tilassa (DiMaggio 1987). Koska populaarikulttuurin tunteminen ei korreloi yhtään tai vain vähän luokan kanssa, se voi auttaa muodostamaan ja ylläpitämään verkostoja erilaissa sosioekonomisessa asemassa olevien kesken (Erickson 1996, 221).

Kulttuurituotteiden tunteminen ja niiden arvostaminen auttavat verkostojen luomisessa ja ylläpitämisessä. Yksilön kuluttamien kulttuuristen genrejen määrä nähdään olevan hänen sosioekonomisen statuksensa funktio (DiMaggio 1987, 444). Laaja kulttuurinen repertuaari on yhteydessä laajaan sosiaaliseen repertuaariin. Niillä, jotka ovat vuorovaikutuksessa laajemmissa verkostoissa, tulee myös tuntea kulttuuria laajasti, ja vuorovaikutuksen seurauksena kehittää kulttuurista tuntemustaan vieläkin laajemmaksi. (DiMaggio 1987; Erickson 1996.) Ne kulttuurin osa-alueet, joiden on havaittu olevan vahvasti yhteydessä sosiaalisen statuksen kanssa, kuten perinteisesti

ymmärretty korkeakulttuuri, voidaan nähdä sisä- ja ulkoryhmien erottelun keinona ja eliitin keskeisten vahvojen verkostojen rakentaja (Lewis & Kaufman 2018, 1688). Näin ollen suhde maun ja sosiaalisen epätasa-arvon välillä välittyy maun vaikutuksesta verkostoihin, kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman vaihtoprosessissa (Lewis & Kaufman 2018, 1685). Tämä epätasa-arvo voidaan tiivistää seuraavaan hypoteesiin:

Hypoteesi 3: Ihmisillä, joilla on laajat verkostot, on myös laaja maku. Vastaavasti, ihmisillä, joilla on olemattomat tai kapeat verkostot, on myös kapea maku.

Populaarikulttuuria, joka ei korreloi lainkaan tai vain vähän luokan tai sosioekonomisen aseman kanssa, tuntevat kaikki ihmiset. Vahvemmin sosioekonomisen aseman kanssa korreloivia kulttuurin genrejä, kuten korkeakulttuuria, tuntevat puolestaan paremmassa sosioekonomisessa asemassa olevat ihmiset, joilla on myös hypoteesin 1 pitäessä paikkansa laajemmat verkostot. Näin hypoteesin 3 mukaan matalammassa sosioekonomisessa asemassa olevat, joilla on myös kapeammat verkostot, tuntevat kulttuuria kapeammalta, populaarikulttuuriin keskittyvältä sektorilta, kun puolestaan korkeammassa sosioekonomisessa asemassa, laajat verkostot omaavat tuntevat sekä populaari- että korkeakulttuuria.

Sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman muotojen toisiinsa sitomiseen voidaan käyttää Bourdieulta lähtöisin olevaa homologian käsitettä. Homologia viittaa siihen, että rakenteellinen vastaavuus vallitsee sekä kulttuuristen käytäntöjen ja sosiaalisten asemien että eri kentillä ilmenevien kulttuuristen käytäntöjen välillä (Purhonen et al. 2014, 29–30). Sosiaalinen stratifikaatio eli yhteiskunnallinen kerrostuneisuus on yhteydessä elämäntyyliin; korkeammassa sosiaalisissa asemassa olevat hyväksyvät perinteisesti korkeakulttuuriksi ymmärretyt kulttuurin muodot, jotka taas matalammassa sosiaalisissa asemassa olevat hylkäävät (Leguina 2015, 30).

Hypoteesi 4: Sosiaalisen aseman ja kulttuuristen käytäntöjen välinen vastaavuus on vahvempaa, mitä homogeenisemmistä ryhmistä on kyse. Vahvemmassa homofiliasta seuraa vahvempi homologia.

Mikäli ensimmäinen ja toinen hypoteesi pitävät paikkansa, matalassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien verkostojen tulisi olla homogeenisempiä kuin korkeammassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien. Tällöin korkeassa asemassa olevien verkostoihin kuuluisi kontakteja sekä matalista että korkeista yhteiskunnallisista asemista, kun matalassa asemassa olevien verkostot olisivat painottuneet omaan yhteiskunnalliseen asemaan. Kolmas hypoteesi taas mukailee tätä asetelmaa: laajempien verkostojen ollessa yhteydessä laajempaan makuun, ihmisillä, joilla on kapeat verkostot, on myös

kapea maku. Sosiaalisen aseman ja kulttuuristen käytäntöjen välisen vastaavuuden tulisi tällöin heijastella samoja eroja, jotka näkyvät verkostojen homofiliassa yhteiskunnallisen aseman mukaan: alhaisessa asemassa olevien maun tulisi painottua populaarikulttuuriin, korkeakulttuurista pitämisen ollessa rajoittuneempaa, kun taas korkeammassa asemassa olevien maun tulisi sisältää sekä korkeaa että populaarikulttuurista pitäminen.

3. Tutkimusasetelma

Tässä luvussa esittelen tutkielman tutkimusasetelman. Ensimmäisessä alaluvussa käydään läpi tutkimuskysymykset ja niiden suhde edellisessä luvussa esitettyihin hypoteeseihin. Toisessa alaluvussa esitellään tässä tutkimuksessa käytetyt aineistot, jonka jälkeen siirrytään analyysiosuudessa käytettävien keskeisimpien tilastollisten menetelmien, position generator -menetelmän sekä rakenneyhtälömallinnuksen, tarkasteluun.

3.1 Tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa tarkastelun kohteena ovat suomalaisten sosiaaliset verkostot ja niiden yhteys makuun. Tutkielmassa keskeisessä asemassa on position generator -menetelmällä (Lin & Dumin 1986) rakennettu verkostomuuttuja, joka paitsi mahdollistaa verkostojen ja maun välisen yhteyden tarkastelun, myös verkostojen tarkastelun itsessään. Kaksiosainen tutkimuskysymykseni on seuraava:

1. Millä tavoin eri taustatekijät, kuten sukupuoli, ikä, koulutus, tulotaso tai ammatillinen asema ovat yhteydessä suomalaisten sosiaalisiin verkostoihin?
2. Kuinka yksilöiden verkostot ovat yhteydessä makuun?

Tutkimuskysymyksen ensimmäisessä osassa keskityn sosiaalisiin verkostoihin selitettävänä tekijänä. Tässä lähestymistavassa sosiaalinen pääoma toimii muuttujana, jonka varianssia selittävät riippumattomat taustamuuttujat sukupuoli, tulotaso, koulutus, ikä sekä ammatillinen asema. Edellä mainituista taustamuuttujista neljän ensimmäisen yhteyttä verkostojen selittävänä tekijänä tarkastellaan suoraan, ja ammatillista asemaa käytetään ryhmittelemään vastaajia yhteiskunnallisen statuksen mukaan. Ovatko nämä taustatekijät yhteydessä verkostojen laajuuteen, ja jos ovat, kuinka paljon ne siitä selittävät? Mitkä taustatekijät ovat tärkeimpiä yhteyden kannalta, ja ovatko ne kaikki merkitseviä? Ovatko verkostot erilaisia yhteiskunnalliselta statukseltaan eroavissa ryhmissä? Näihin kysymyksiin pyrin vastaamaan vahvistamalla tai hylkäämällä kaksi ensimmäistä hypoteesia, ensimmäisen koskiessa sosiaalisten verkostojen ja eri taustatekijöiden yhteyttä ja toisen testatessa statushomofilian toteutumista erilaisissa ammatillisissa ryhmissä.

Tutkimuskysymyksen toisessa osassa keskitytään sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman yhteyteen. Kulttuurista pääomaa tarkastellaan eri musiikki- ja kirjallisuusgenreistä pitämisen kautta. Pitävätkö ne ihmiset, joilla on laajat verkostot, useammista musiikki- ja kirjagenreistä? Näkyykö kapeat

verkostot myös kulttuurisen pääoman puutteena? Vaikuttaako statushomofilia olevan yhteydessä homologiaan, ja selittävätkö sosiaaliset verkostot vai yhteiskunnallinen asema populaari- ja korkeakulttuurimusiikista pitämistä paremmin? Näihin kysymyksiin pyrin vastaamaan vahvistamalla tai kumoamalla kolmannen ja neljännen hypoteesin, kolmannen koskiessa laajojen verkostojen ja maun laajuuden yhteyttä ja neljännen koskiessa sosiaalisen rakenteen ja kulttuuristen käytäntöjen yhteyttä erilaisissa yhteiskunnallisissa asemissa.

3.2. Aineisto

Tutkielman empiirisiin tarkasteluihin käytetään kahta aineistoa. Ensimmäinen aineisto on Tampereen yliopiston toimeksiantona Tilastokeskuksen keräämä *Kulttuuri ja vapaa-aika Suomessa 2018*. Aineisto kerättiin helmi-huhtikuussa 2018 suomen- ja ruotsinkielisinä postitus- ja verkkokyselynä. Otos on poimittu satunnaisotantana Tilastokeskuksen Suomea koskevasta tietokannasta, ja aineiston perusjoukkona ovat 18–74-vuotiaat suomalaiset (pl. Ahvenanmaa). Kyselyn otoskoko oli 3500, joista hyväksytyjä vastauksia palautui 1425, ja vastausprosentiksi muodostui 40,7 %. Kyselyssä tiedusteltiin laajasti vastaajien kulttuurin tietämystä, kulttuurista osallistumisesta sekä erilaisia kulttuurituotteita koskevia mielipiteitä. Tiedusteltuja kulttuurin alueita ovat esimerkiksi musiikki, kirjallisuus, kuvataide, televisio ja urheilu. Lisäksi aineistossa on pyritty selvittämään vastaajien sosiaalista pääomaa ammatillisia verkostoja mittaavilla kysymyksillä.

Aineistoon on yhdistetty mukaan esimerkiksi tuloja koskevia rekisteritietoja. Tutkimusaineisto on tarkastettu ja anonymisoitu Tilastokeskuksella niin, ettei vastaajien suora tunnistaminen ole mahdollista.

Position generator -menetelmän käytön mahdollistamiseksi käytössäni on aineisto, jossa on kartoitettu suomalaisten arvostuksia eri ammatteja kohtaan. Aineiston on kerännyt Kantar TNS Oy Suomen Kuvalehden toimeksiantona 2–7.5.2018. Aineiston perusjoukkona toimii 15–74-vuotiaat suomalaiset (pl. Ahvenanmaa) ja vastauksia aineistoon kertyi 2375. Kyselyssä vastaajia pyydettiin ilmoittamaan taustatietojensa lisäksi, kuinka paljon he arvostavat kysytyjä ammatteja asteikolla yhdestä yhdeksään. Aineiston sain haltuuni ottamalla yhteyttä Suomen Kuvalehden toimittajaan, joka käytti aineistoa uutisartikkelissaan ammattien arvostuksista Suomessa. Toimittaja luovutti aineiston käyttööni tutkielmaa varten lehden päätoimittajan luvalla.

Verkostoanalyysin viitekehyksessä on tärkeää huomata, että aineistot on kerätty yksittäisistä, toisistaan riippumattomista havaintoyksiköistä. Aineisto on siis egosentrinen ja pyrkii pääasiassa selittämään yhtä mekanismia sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman yhteydestä; mitä samankaltaisempi kahden eri yksilön makuprofiili on, sitä todennäköisempi he ovat muodostamaan yhteyden (Lewis & Kaufman 2018, 1686).

Tämän tutkielman analyysissä ja niissä käytettävien muuttujien esittelyissä käytetään hyväksi *Kulttuuri ja vapaa-aika Suomessa* -aineistosta laskettua painokerrointa. Painokerroimella pyritään parantamaan otoksen edustavuutta koskemaan kaikkia suomalaisia 18–74-vuotiaita, ottamalla huomioon vastaajan ikä, sukupuoli, koulutus, äidinkieli ja alue. Painokerrointa käyttämällä aineisto voidaan tulkita kansallisesti edustavaksi ja tulokset voidaan yleistää perusjoukkoon eli suomalaisiin (pl. Ahvenanmaalla asuvat). Ainoana poikkeuksena painokerrointa ei käytetä taulukossa 1 esitettyihin Suomen kuvalehden aineistosta peräisin oleviin ammattien subjektiivisten arvostuspisteiden esittelyyn.

3.3 Analyysimenetelmät

Tutkielmassa tärkeimpinä analyysimenetelminä käytetään position generator -menetelmää (Lin & Dumin, 1986) sekä rakenneyhtälömallinnusta. Näiden menetelmien valintaan vaikuttaa tutkimuskysymysten sekä aineiston suhde. Verkostojen mittaamiseen kehitelty position generator -menetelmä on ollut aineiston parissa työskennelleiden mielessä jo vuoden 2007 *Kulttuuri ja vapaa-aika Suomessa* -aineiston tekemisen aikaan, sillä vastaavat, luvussa 4.4.1 esiteltävät muuttujat löytyivät jo siitä, samoin kuin 11 vuotta myöhemmin ilmestyneestä, tässä tutkielmassa käytössä olevasta aineistosta. Verkostojen luonteisiin liittyvät kysymykset ja kartoitetut ammattien tuntemiset johtavat luontevasti position generator -menetelmän käyttöön. Rakenneyhtälömallinnuksen valitseminen tutkielman varsinaiseksi analyysimenetelmäksi seuraa position generator -menetelmän valintaa. Position generator -menetelmän on tarkoitus reflektoida moniulotteista näkökulmaa verkostoihin käyttäen hyväksi verkostojen ominaisuuksia mittaavien indikaattorimuuttujien avulla muodostettua latenttia muuttujaa (Verhaeghe & Li 2015, 169). Rakenneyhtälömallinnuksen avulla tämä latentti muuttuja voidaan mallintaa ja sen yhteyksiä muihin muuttujiin, mitattuihin tai latenteihin, voidaan tarkastella samanaikaisesti.

Menetelmät esitellään seuraavassa kahdessa alaluvussa yksityiskohtaisemmin. Position generator -menetelmän ja rakenneyhtälömallinnuksen lisäksi tutkielmassa käytetään ristiintaulukointia, pääkomponenttianalyysiä ja yksisuuntaista varianssianalyysiä. Pääkomponenttianalyysiä käytetään perustelevaan yhden, verkostoja kuvaavan faktorin valintaa. Pääkomponenttianalyysistä saadun ensimmäisen pääkomponentin komponenttipisteitä käytetään myöhemmin analyysissä luokittelemaan vastaajat verkostojen koon mukaan. Yksisuuntaista varianssianalyysiä käytetään ryhmäkeskiarvojen erojen testaukseen. Ristiintaulukointia käytetään muuttujien jakaumien ja niiden välisten riippuvuuksien tutkimiseen ja tilastolliseen testaamiseen. Yhteiskuntatieteiden kentällä vakiintuneen asemansa vuoksi pääkomponenttianalyysiä, yksisuuntaista varianssianalyysiä tai ristiintaulukointia ei esitellä tässä tutkielmassa yksityiskohtaisemmin. Tarkemmat kuvailut näistä menetelmistä löytyy tilastollisen tutkimuksen oppikirjoista (esim. Nummenmaa 2011).

3.3.1 Position Generator

Position generator -menetelmässä (Lin & Dumin 1986) vastaajat sijoitetaan verkostoon hierarkkisesti yhteiskunnallisten arvostuksien mukaan. Sosiaalisen pääoman mittaaminen perustuu yksilön verkostossa olevien resurssien mittaamiseen. Position generator -menetelmällä on kolme metodologista etua suhteessa muihin sosiaalisen pääoman mittaustekniikoihin (*name generator, saturation survey*): se perustuu merkitykselliseen otokseen ammatteja, sen avulla pystytään identifioimaan suorat ja epäsuorat yhteydet verkostoissa oleviin resursseihin, ja se pystytään perustamaan useaan resurssikriteeriin, kuten ammattiin, auktoriteettiasemaan tai teollisuudenalaan. (Lin 2001, 17.) Tässä tutkielmassa resurssikriteerinä on käytetty eri ammatteja.

Position generator -tutkimuksissa ammattien arvostuksia on mitattu ainakin kahdella eri tavalla. Yksi tapa on rakentaa ammattien sosioekonomista statusta vastaavat arvostuspisteet painotettuna summana vaadittavasta keskimääräisestä koulutuksesta sekä keskimääräisestä palkasta tietyssä ammatissa. Tämän on nähty heijastelevan paremmin resursseja, joihin ihmisillä on mahdollisesti pääsy verkostojensa kautta. (Van der Gaag & Webber 2008.) Toinen, tässä tutkielmassa käytettävä tapa on mitata ammattien subjektiivisia yhteiskunnallisia arvostuksia. Tässä lähestymistavassa ammattien hierarkkisesti järjestäytynyt arvostus heijastelee yhteiskunnallisesti arvostettuja resursseja, kuten valtaa ja statusta (Lin 1982, 132; Verhaeghe & Li 2015, 168).

Menetelmä on osoittautunut johdonmukaisesti rakentuneeksi sosiaalisen pääoman mittaustekniikaksi. Mittaustavan teoria ja logiikka tekevät siitä sovellettavan mittaustekniikan mihin tahansa yhteiskuntaan, jossa on työnjako, erilaiset arvostukset eri ammatteja kohtaan ja jossa eri

ammatteihin liittyvät arvostukset on tutkittu. (Van der Gaag et al. 2004, 3.) Sosiaalisen pääoman teoreettisen käsitteen operationalisointi empiirisesti käsitteeksi ja mitattavaksi suureksi on teoreettisesti perusteltu, sillä jo Bourdieun ajatuksen mukaan pääoman määrää vastaa verkostojen laajuus ja niihin sisältyvät resurssit (Lin 2001, 13). Vastaavuus sosiaalisen pääoman ja position generator -menetelmällä mitatun verkoston välillä näyttäytyy tässä suhteessa uskottavana.

Position generator -menetelmällä vastauksista pyritään aluksi mittamaan ainakin kolme eri ulottuvuutta. Ensimmäinen ulottuvuus on verkoston määrällinen laajuus, eli kuinka monen eri ammattiryhmän edustajaa vastaaja tuntee. Toinen ulottuvuus on arvostetuin ammattiryhmän edustaja, jonka edustaja tuntee, ja kolmas vastaajan tuntemien vähiten ja eniten arvostettujen ammattiryhmien edustajien välin pituus. Arvostuspisteet eri ammattiryhmille saadaan suomalaisten ammattien arvostuksia kartoittaneen kyselyn aineistosta. Tämän jälkeen näistä kolmesta indikaattorimuuttujasta pystytään oletusten täytyessä muodostamaan faktorianalyysin avulla latenttia sosiaalista pääomaa kuvaava muuttuja, joka voidaan käsittää sosiaalisen pääoman teoreettisen sisällön operationalisoimisena empiirisesti mitattavaksi suureksi. Tämän arvostusta tai statusta kuvaavan muuttujan on tarkoitus kuvata useaa sosiaalisen pääoman ulottuvuutta ja reflektoida moniulotteista näkökulmaa sosiaalisten verkostojen resursseihin (Verhaeghe & Li 2015, 169).

3.3.2 Rakenneyhtälömallinnus

Rakenneyhtälömallinnus (*Structural equation modeling*, SEM) on alati kasvava joukko tilastollisia menetelmiä muuttujien välisien suhteiden mallinnukseen. Rakenneyhtälömallinnuksen vahvuutena voidaan pitää sen tehokkuutta latenttien muuttujien kuvaamisessa, ja SEMiin on viitattu myös latenttien muuttujien mallintamisena. Rakenneyhtälömallinnusta on kuvailtu kattavaksi ja joustavaksi menetelmäksi hypoteesien testaukseen ja sosiaalisten ilmiöiden mallinnukseen. (Hoyle 2012, 3.) Rakenneyhtälömallinnus ei keskity pelkästään muuttujien välisten varianssien selittämiseen, vaan analyysi perustuu muuttujien luoman kovarianssimatriisin selittämiseen (Ketokivi 2015, 184). Perinteisemmissä tilastollisissa menetelmissä, kuten regressioanalyysissä, muuttujat ovat selittäviä tai selitettäviä, mutta rakenneyhtälömallinnuksessa ne voivat olla molempia samaan aikaan (Ketokivi 2015, 174–175). Matemaattisin kriteerein regressioanalyysi, kuten myös faktorianalyysi, polkuanalyysi sekä varianssianalyysi ovat rakenneyhtälömallien erikoistapauksia, mutta termiä rakenneyhtälömalli on tapana käyttää vain, kun mallissa mukana on (1) ei-triviaali rakenteellinen hypoteesi, eli kaikki mallin muuttujat eivät ole yhteydessä kaikkiin muuttujiin, sekä (2) käsitteiden

epätäydellinen mittausta on mallinnettu faktorianalyttisesti latenteja muuttujia hyväksi käyttäen. (Raykov & Marcoulides 2000; sit. Ketokivi 2015, 194.)

Rakenneyhtälömallinnuksen rakentuminen alkaa datan hankinnan ja valmistelun jälkeen mallin spesifioinnilla. Spesifioinnilla viitataan prosessiin, jossa tutkija muodostaa teoreettisen ymmärryksen pohjalta mallin, jolla pyritään selittämään, miksi muuttujat muuttuvat yhdessä havaitulla tavalla. Mallin spesifioinnin jälkeen halutut parametrit estimoidaan, jonka jälkeen mallin luomaa kovarianssimatriisia verrataan aineistosta laskettuun kovarianssimatriisiin. Mikäli nämä kaksi kovarianssimatriisia eivät poikkea toisistaan merkittävästi, mallin voidaan nähdä sopivan aineistoon. (Hoyle 2012, 126.)

Mallista saatu χ^2 -testisuure ja siitä laskettu p-arvo kertoo, poikkeako mallin kovarianssimatriisi empiirisestä kovarianssimatriisista. Toisin kuin klassisen tilastotieteen konventionaalinen pyrkimys nollahypoteesin hylkäämiseen, rakenneyhtälömallinnuksen viitekehysessä yhtenä hyvän mallin kriteerinä on nollahypoteesin vahvistaminen, jolloin mallin luoma ja empiirinen kovarianssimatriisi eivät poikkea toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Formaalina tilastollisena testinä käyttämisen sijaan χ^2 -testiä voidaan käyttää mallin sopivuutta kuvailevana testinä (Schermelleh-Engel et al. 2003, 33). χ^2 -testi on herkkä suurelle otoskoolle (Kyriazos 2018, 2213), eikä pelkästään χ^2 -testin perusteella tule hyväksyä tai hylätä mallia. Muita mallin sopivuuden mittareista yleisimmin käytettyjä ovat esimerkiksi TLI (*non-nor fit index*, myös *NNFI*), CFI (*comparative fit index*) ja RMSEA (*root mean square error of approximation*) (Scheiber et al. 2006, 327; Ketokivi 2015, 190). TLI ja CFI perustuvat vertailemalla valittua rakenneyhtälömallia riippumattomien muuttujien malliin, jossa mikään mallin muuttuja ei korreloi muiden muuttujien kanssa. RMSEA-indeksi puolestaan tarkastelee mallin χ^2 -testisuureta suhteessa sen monimutkaisuuteen eli vapausasteisiin. (Ketokivi 2015, 190–192.) Yhtenä syynä useisiin mallin sopivuuden mittareille on se, että kysymys siitä, sopiiko malli aineistoon vai ei, on osoittautunut rakenneyhtälömallinnuksessa hankalaksi (Tanaka 1993; sit. Ketokivi 2015, 190). Mallin sopivuutta aineistoon ei voida tyhjentävästi perustella tilastollisella päättelyllä, vaan mallin sopivuuden aste jää tutkijan tulkittavaksi (Ketokivi 2015, 190).

Rakenneyhtälömalleja voi olla karkeasti kahdenlaisia: mittaus- että rakennemalleja. Mittausmallilla (*measurement model*) tarkoitetaan käytännössä konfirmatorista faktorianalyysiä, jolla pyritään selvittämään mitattujen (*observed*) ja latenttien (*unobserved*) muuttujien välisiä yhteyksiä. Rakennemallilla (*structural model*) tarkoitetaan malleja, joissa selvitetään latenttien muuttujien yhteyksiä. (Scheiber et al. 2006, 325.)

Tässä tutkielmassa käytetään mitattujen ja mittaamattomien muuttujien välisten yhteyksien selittämiseen rakenneyhtälömalleja. Motiiveja rakenneyhtälömallinnuksen käyttöön on kaksi. Ensimmäiseksi, rakenneyhtälömalleilla pystytään tarkastelemaan suoraan mittaamattomissa olevien eli latenttien, position generator -muuttujilla operationalisoidun sosiaalisen pääoman sekä kulttuurimuuttujilla operationalisoidun maun yhteyttä. Maun mittari operationalisoidaan analyysin eri vaiheissa sekä mitattuna että latenttina muuttujana. Vastaavaa lähestymistapaa on käytetty position generator -menetelmää soveltaneissa tutkimuksissa (esim. Behtoui 2015). Toiseksi, usein position generator -menetelmää käyttävissä tutkimuksissa muuttujista muodostetaan eksploratiivisen faktorianalyysin tai pääkomponenttianalyysin avulla komposiittimuuttuja, ja tätä muodostettua muuttujaa käytetään jatkoanalyysissä (Verhaeghe & Li 2015, 169). Jatkoanalyysissä käytettävässä komposiittimuuttujassa on mukana sekä muuttujien mittausvirhe, että se osuus varianssista, jota faktori ei selitä. Rakenneyhtälömallinnuksessa käytettävän konfirmatorisen faktorianalyysin avulla jokaisen indikaattorimuuttujan mittausvirhe voidaan mallintaa erikseen, ja se osuus muuttujien varianssista, jota faktori ei selitä, sisällytetään muuttujien uniikkiin residuaalivarianssiin eikä osaksi muuttujia selittävän faktorin tai latentin muuttujan varianssia (Bollen 1989, 12).

4. Muuttujat

Tässä tutkielmassa analyysin kohteena ovat suomalaisten sosiaaliset verkostot ja niiden yhteys sekä sosiodemografisiin tekijöihin, että kulttuuriseen pääomaan, ja näin ollen tutkielmassa käytetyt muuttujat mittaavat verkostoja, kulttuurista pääomaa sekä vastaajien taustatietoja. Aloitan muuttujien esittelyn analyysissä käytettävien position generator -muuttujien esittelyllä, rakentamisella ja testaamisella. Sen jälkeen käyn läpi tutkielmassa käytettävät kulttuurimuuttujat, jonka jälkeen siirryn esittelemään vastaajien taustatiedot.

4.1 Position generator -muuttujat

Position generator -muuttujien luominen tapahtuu yhdistämällä dataa kahdesta käytössä olevasta aineistosta. Ensimmäisestä, suomalaisten arvostuksia eri ammatteja kohtaan selvittäneestä kyselystä on poimittu 14 eri ammatin arvostuspisteet, jossa vastaajat ovat arvioineet asteikolla yhdestä yhdeksään, kuinka paljon he arvostavat kyseistä ammattia. Toisessa, Suomalainen kulttuuri ja vapaa-aika 2018 -aineistossa, vastaajilta oli kysytty, tuntevatko he seuraavan ammatin edustajaa. Taulukossa 1 on eritelty jokaisen kartoitetun ammatin saamat arvostuspisteet ensimmäisestä aineistosta sekä toisesta aineistosta osuus vastaajista, jotka tuntevat kyseisen ammatin edustajan.

Taulukko 1: Analyysissä mukana olevat ammatit, ammattien arvostuspisteet sekä osuus vastaajista, jotka tuntevat kyseisen ammatin edustajan.

Ammatti*	Arvostuspisteet: (Skaalattu 1–9 → 10–90)	Osuus vastaajista, jotka tuntevat ammattin edustajan (%):
Lääkäri	74,2	46,3
Asianajaja	63,8	29,0
Korkeakoulun opettaja (1)	62,4	24,5
Maanviljelijä	62,2	46,2
Sähköasentaja (2)	61,3	54,3
Bussinkuljettaja (3)	60,4	28,7
Kunnan- tai kaupunginvaltuutettu (4)	57,2	39,0
It-asiantuntija	56,7	47,7
Pankin johtaja	54,8	17,5
Postinkantaja	54,5	24,1
Tehdastyöläinen (5)	53,8	46,1
Sihteeri	52,0	41,2
Kaupan myyjä (6)	50,9	57,0
Virkamies (7)	49,1	41,0
Ei mitään näistä		3,2
Puuttuva data		n=87

* Ammatit kahden aineiston välillä eivät ole täysin yhteneviä. Taulukossa esiteltynä ammatit, joiden edustajien tuntemista on kartoitettu Kulttuuri ja vapaa-aika Suomessa 2018 -aineistossa, ja seuraavassa niitä lähimpänä olevat vastaavuudet ammattien arvostusta käsittelevässä aineistossa: 1: Ammattikorkeakoulun lehtori, 2: Asentaja, 3: Autonkuljettaja, 4: Kunnanjohtaja, 5: Valimotyöntekijä, kokoonpanotyöntekijä (keskiarvo), 6. Myymäläkassa, 7. Verovirkailija

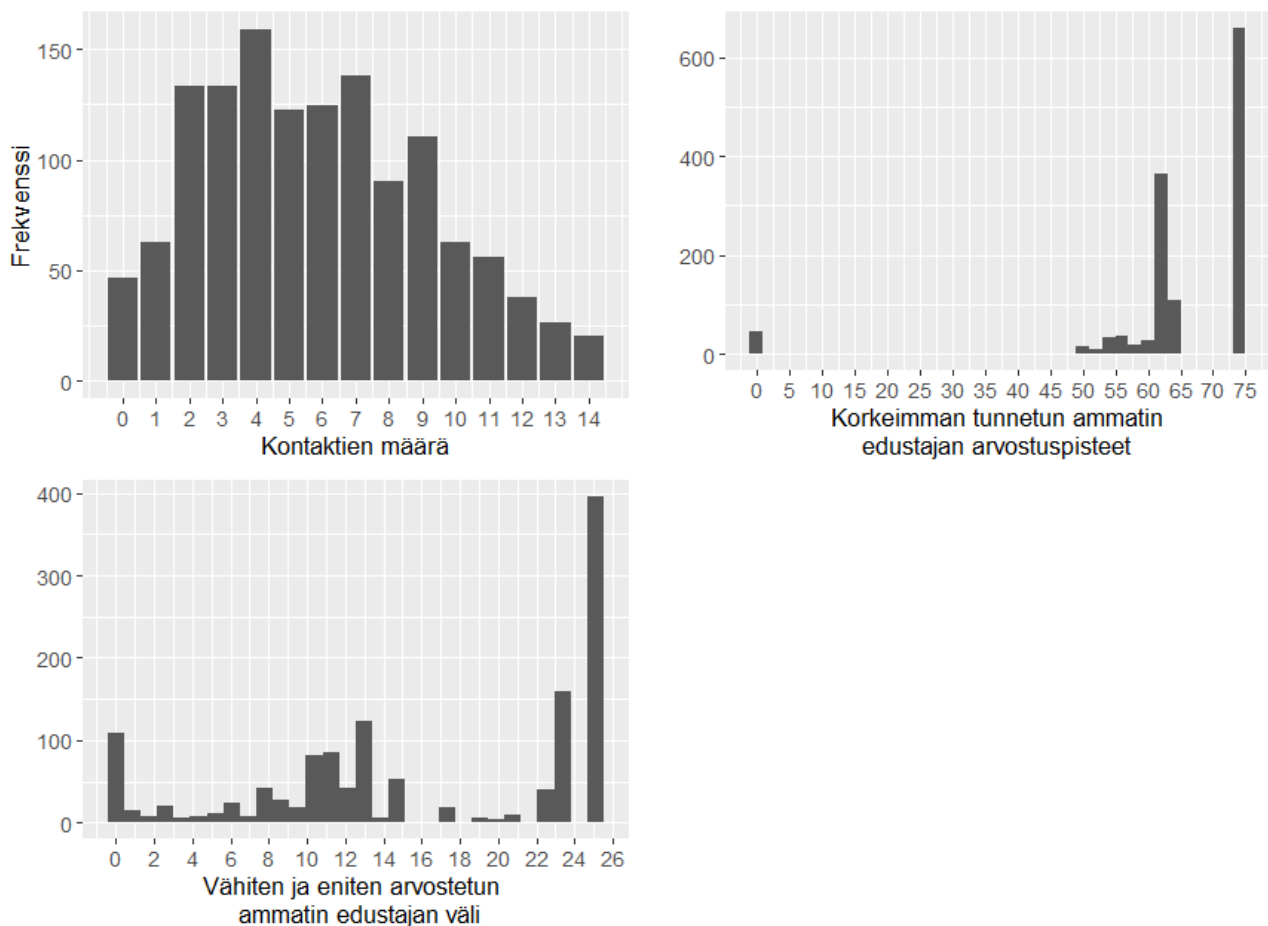
Taulukosta 1 huomataan, että analyysissä mukana olevista ammasteista suomalaisten keskuudessa arvostetuimman ammatin asemaa pitää hallussaan lääkärit sekä asianajajat ja vähiten arvostetaan kaupan myyjiä sekä virkamiehiä. Useimmin suomalaiset tuntevat kaupan myyjiä ja asentajia sekä harvimminkin pankkien johtajia sekä postinkantajia. Pieni osuus vastaajista ei tuntenut yhtäkään kartoitettujen ammattiryhmien edustajaa. Vastaajia, jotka eivät ilmoittaneet tuntevansa ketään kysytyjen ammattien edustajaa eivätkä myöskään ilmoittaneet, etteivät tunteneet ketään kysytyjen ammattien edustajista (n=87), poistetaan aineistosta puuttuvana datana. Puuttuvan datan poistamisen jälkeen otoskooksi jää 1338.

Tästä aineistosta muodostetut kolme muuttujaa, *laajuus*, eli vastaajan tuntemien ammattien edustajien määrä, *korkein arvostus*, eli arvostetuin vastaajan tunteman ammatin edustaja, sekä *heterogeenisyys*, eli vastaajan tuntemien vähiten ja eniten arvostettujen ammattien edustajien väli muodostavat

position generator -muuttujat. Aikaisempi tällä menetelmällä tehty tutkimus antaa viitteitä siitä, että nämä muuttujat korreloivat vahvasti keskenään sekä muodostavat yhden latentin muuttujan faktorirakenteen (Lin 2001, 15). Muodostettujen muuttujien keskiarvot sekä keskihajonnat on esitetty taulukossa 2 ja näiden muuttujien jakaumat kuviossa 1.

Taulukko 2: Ammatteja edustavien henkilöiden tuntemisen laajuuden, korkeimman arvostuksen ja heterogeenisyyden keskiarvot sekä keskihajonnat.

	Keskiarvo	Keskihajonta
Laajuus	5,8 (mediaani 5)	3,6
Korkein arvostus	65,4	20,9
Heterogeenisuus	16,0	9,2

Kuvio 1: Kontaktien määrän, korkeimman tunnetun ammatin edustajan arvostuspisteiden sekä vähiten ja eniten arvostetun ammatin edustajan välinjakaumat

Kuvion 1 jakaumista huomataan, että suomalaisten tuntemien ammattien edustajien määrän jakautuminen vinoutuu kohti nollaa eli pienemmät verkostot ovat laajoja verkostoja yleisempiä,

mediaanin ollessa 5. Vastaajien korkeimmin arvostettujen ammattien edustajien arvostuspisteiden keskiarvoa pudottavat ne vastaajat, jotka ilmoittivat, etteivät tunteneet ainuttakaan kysytyjen ammattien edustajaa (n=46). Näiden vastaajien mukana ollessa puolet suomalaisista tunsivat keskimäärin jonkin neljään korkeimmin arvostettuun ammattiin kuuluvan henkilön. Kuviosta 1 huomataan, että noin puolet vastaajista (n=698) tunsivat lääkärin, joka oli arvostetuin ammatti. Vastaajien tuntemien vähiten ja eniten arvostettujen ammatin edustajien välin jakauma painottui korkein suuriin arvoihin, joten suuri osa vastaajista on tuntenut sekä matalasti että korkeasti arvostettuja ammattien edustajia.

Kuten aiemmissakin menetelmää käyttävissä tutkimuksissa (esim. Lin 2001, Behtoui 2007), position generator -muuttujat korreloivat vahvasti keskenään. Position generator -muuttujien välinen korrelaatiomatriisi on esitelty taulukossa 3.

Taulukko 3: Position generator -muuttujien korrelaatiomatriisi. Luvut ovat painotettuja Pearsonin korrelaatiokertoimia.

	Laajuus	Korkein arvostus	Heterogeenisyys
Laajuus	1		
Korkein arvostus	0.55 ***	1	
Heterogeenisyys	0.74 ***	0.73 ***	1

*** p<0,001, ** p<0,01, *p<0,05

Näitä kolmea, keskenään vahvasti korreloivaa muuttujaa voidaan pitää latentin, suoraan mittaamattomissa olevan verkostojen empiirisesti mitattavina olevina indikaattoreina, mikä tarkoittaa, että latentti muuttuja ”aiheuttaa” mitattavissa olevat indikaattorimuuttujat (Bollen 1989, 65). Muuttujien välisen korrelaatiomatriisin perusteella voidaan tarkastella ominaisarvoja, joiden perusteella pystytään päättämään, kuinka monen faktorin malli sopisi aineistoon parhaiten. Korrelaatiomatriisin perusteella lasketut ominaisarvot on esitelty seuraavassa taulukossa 4.

Taulukko 4: Position generator -muuttujien korrelaatiomatriisin perusteella lasketut ominaisarvot

Pääkomponentti	Ominaisarvo
Ensimmäinen pääkomponentti	2,36
Toinen pääkomponentti	0,44
Kolmas pääkomponentti	0,20

Korrelaatiomatriisin pohjalta tehtyyn pääkomponenttianalyysiin pääkomponenttien lukumäärän valitsemisen yhtenä kriteerinä on pidetty kritisoituakin Kaiserin sääntöä, jonka mukaan pääkomponentit, joiden ominaisarvo on pienempi kuin yksi, pudotetaan analyysistä (Bandalos & Boehm-Kaufman 2009). Position generator -muuttujien korrelaatiomatriisin pohjalta tehty pääkomponenttianalyysin ensimmäinen pääkomponentti esitellään taulukossa 5. Pääkomponenttianalyysin tarkoitus on tarkastella, kuinka muuttujat latautuvat ensimmäiselle pääkomponentille ja kuinka suuren osan muuttujien varianssista tämä pääkomponentti selittää.

Taulukko 5: Pääkomponenttianalyysin ensimmäisen pääkomponentin lataukset position generator -muuttujille

Muuttuja	Lataukset ensimmäiselle pääkomponentille*
Laajuus	0,86
Korkein arvostus	0,86
Heterogeenisyys	0,93

*Ominaisarvo >1, Varimax-rotatio, ensimmäisen pääkomponentin osuus varianssista 0,78.

Kaikki kolme muuttujaa latautuvat vahvasti ensimmäiselle pääkomponentille. Vahvimmin muuttujista latautui heterogeenisyys, laajuuden ja korkeimman arvostuksen latautuessa keskenään yhtä vahvasti. Ensimmäinen pääkomponentti selittää muuttujien varianssista 78 %. Koska sekä ominaisarvotarkastelu, pääkomponenttianalyysi että aikaisempi tutkimus puoltavat yhden pääkomponentin mallia, tulen analyysissä käyttämään yhden latentin muuttujan mallia kuvaamaan vastaajien sosiaalista pääomaa.

Analyysi suoritetaan pääosin rakenneyhtälömallinnuksen viitekehyksessä, jossa kolmen position generator -indikaattorimuuttujan muodostama latentti, verkostoja kuvaava muuttuja muodostetaan konfirmatorisen faktorianalyysin avulla. Muuttujien lataukset muuttuvat hieman aiemmin taulukossa 5 esitetyn pääkomponenttianalyysin latauksista. Analyysissä tullaan myös käyttämään hyväksi pääkomponenttianalyysin avulla laskettua komposiittimuuttujaa, jota käytetään ryhmittelemään vastaajia heidän verkostojensa koon mukaan. Tätä komposiittimuuttujaa voidaan kuvailla pääkomponenttianalyysin ensimmäisen pääkomponentin avulla laskettuna painotettuna summamuuttujana.

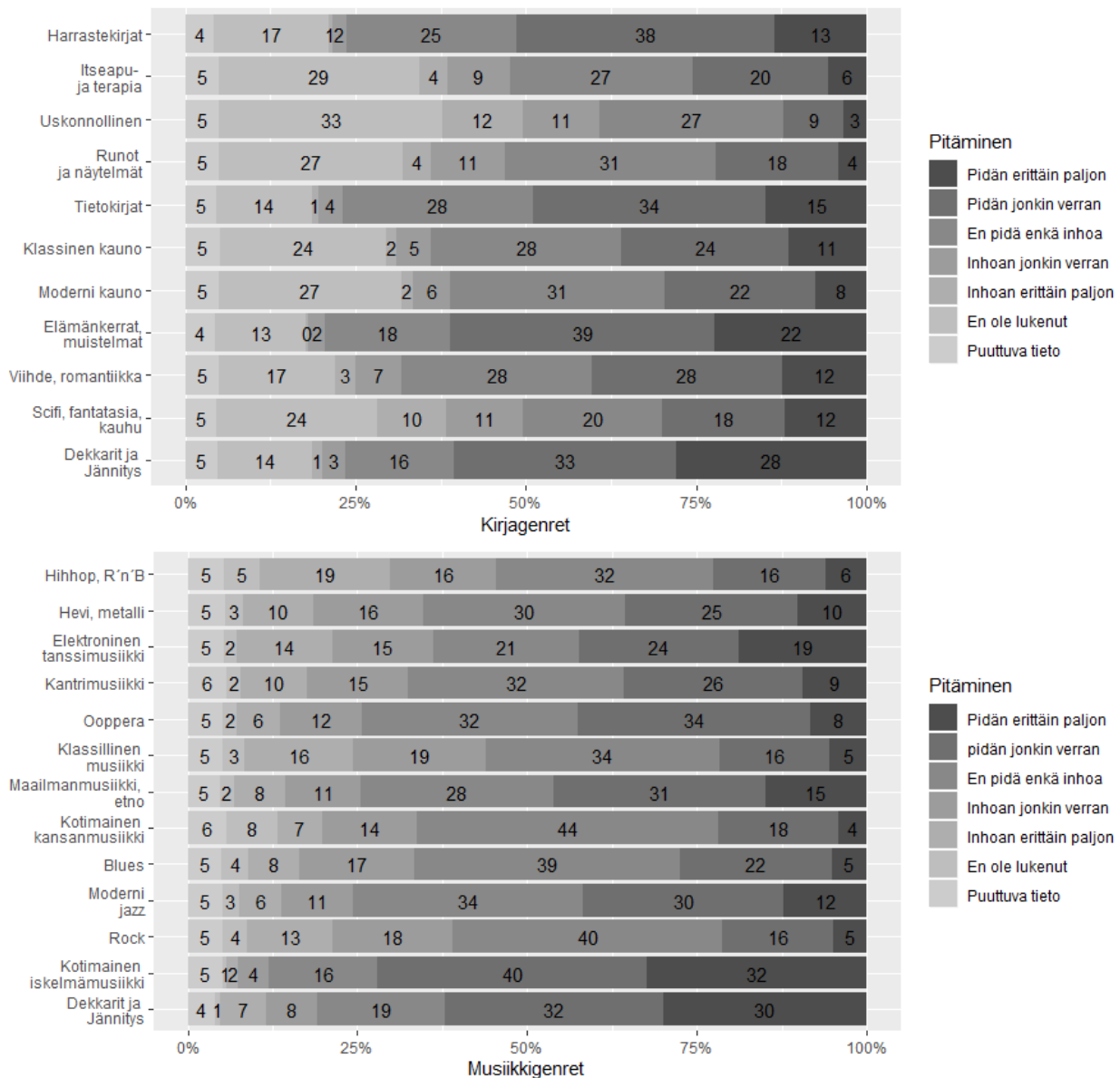
4.2 Kulttuurimuuttajat

Sosiologiassa maun empiirisessä tutkimuksessa kulttuurinen pääoma ja maku on operationalisoitu useilla eri tavoilla ja indikaattoreilla. Maun tutkimuksessa operationalisointiin on käytetty niin osallistumista kulttuurisiin toimintoihin, kuten kodin ulkopuolella tapahtuviin konsertteihin tai kodin piirissä tapahtuvaan lukemiseen (esim. Lizardo 2006) tai pitämisenä erilaisista kulttuurin tuotteista, kuten erilaisista musiikkigenreistä. Pitämisen lisäksi on voitu tarkastella myös ei-pitämistä tai inhoamista. Makua ei kuitenkaan koskaan pystytä täysin redusoimaan sen empiiriseen ilmentymään, jossa maku manifestoituu konkreettisena osallistumana. Toiminta on jotain, joka realisoituu maun ollessa tämän realisoituman potentiaali. (Robette & Roueff 2014, 4.) Valinta maun operationalisointiin käytettävistä indikaattoreista ei ole yksiselitteinen, sillä eri indikaattorit saattavat tuottaa erilaisia tuloksia analyyseissa (Robette & Roueff 2014, 6). Tässä tutkielmassa kulttuurinen pääoma ja maku operationalisoidaan eri kentillä esiintyvän pitämisen painotettuna summana, latenttina muuttujana, joka kuvaa maun volyyymiä. Kentiksi tähän tutkielmaan on valittu musiikki ja kirjallisuus. Kirjallisuuden tyyppejä ja niistä pitämistä on käytetty aikaisemmissa tutkimuksissa maun indikaattorina (esim. Hanquinet 2016; Warde & Gayo-Cal 2009; Purhonen et al. 2010), ja musiikkigenreistä pitäminen on kenties kaikkein yleisin käytössä oleva tapa mitata makua (esim. Purhonen et al. 2010; Robette & Roueff 2014; Warde & Gayo-Cal 2009; Berghman & Van Eijck 2009).

Makua mitataan kahdessa eri rakenneyhtälömallissa eri tavoilla. Ensimmäinen tapa mittaa makua sen volyymin kautta: mitä useammin eri musiikki- ja kirjagenreistä vastaaja on pitänyt, sitä laajempaan hänen makuaan pidetään. Toinen tapa mittaa makua sen mukaan, kuinka paljon vastaaja on pitänyt populaarimusiikki- ja korkeakulttuurimusiikkigenreistä. Ensimmäinen maun mittauksen tapa mittaa makua puhtaasti määrällisestä näkökulmasta, ja toinen tapa yhdistää määrälliseen mittaukseen myös laadullisen ulottuvuuden. Nämä kaksi tapaa maun mittauksesta yhdistävät erilaisia kvantitatiivisen kulttuurisosiologian perinteitä. Toinen tapa, populaarimusiikki- ja korkeakulttuurimusiikkigenrejen erottaminen toisistaan pohjautuu Bourdieun teoriaan homologiasta, jossa kulttuuristen käytäntöjen ja sosiaalisen aseman välillä tulisi olla vastaavuus (Bourdieu 1984). Korkeassa sosiaalisessa asemassa olevien tulisi pitää enemmän korkeakulttuurimusiikista, ja toisaalta matalammassa asemassa olevien populaarimusiikista. Sosiaalisen aseman ja kulttuuristen käytäntöjen välisen vastaavuuden testaamisen lisäksi tämän tutkielman analyyseissä testataan, kuinka verkostonäkökulman mukaan ottaminen muuttaa tätä yhteyttä, ja kuinka verkostot ovat yhteydessä populaari- ja korkeakulttuurimusiikista pitämiseen. Ensimmäisen tavan, maun operationalisoinnin sen volyyminä,

voidaan nähdä liittyvän keskusteluun kulttuurisesta kaikkiruokaisuudesta (esim. Peterson & Kern 1996). Kaikkiruokaisuusteesin mukaan Bourdieun homologieesti on jossain määrin menettänyt merkitystään, sillä Petersonin ja Kernin mukaan korkeassa asemassa olevat kuluttavat paitsi korkeakulttuuria, myös populaarikulttuuria (Peterson & Kern 1996, 900). Toisaalta maun volyymin käyttäminen johtuu myös toisen hypoteesin kysymyksenasettelusta, jossa testataan sitä, onko heillä, joilla on laajemmat verkostot, myös laajempi maku (DiMaggio 1987, 444).

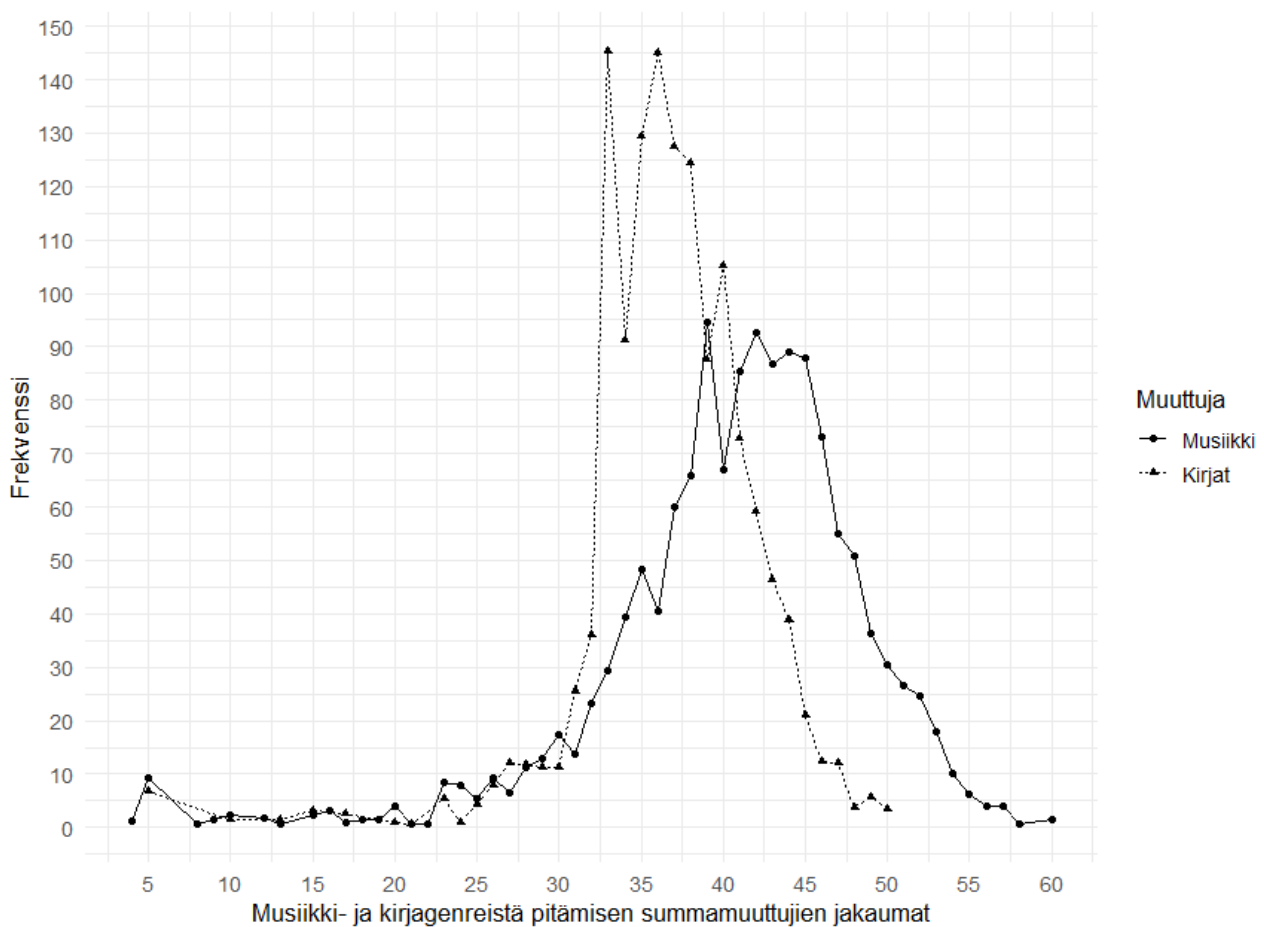
Suomalainen kulttuuri ja vapaa-aika 2018 -aineistossa kulttuuria koskevia muuttujia löytyy useita. Tähän tutkielmaan mukaan valituissa muuttujissa vastaajilta on kysytty Likert-asteikolla, kuinka paljon he pitävät kyseessä olevasta kulttuurituotteesta, vaihtoehdoista vastauksen pidän erittäin paljon saaden arvon 1 ja vaihtoehdon inhoan erittäin paljon saaden arvon 5. Vastaja pystyi lisäksi ilmoittamaan, ettei tunne kyseistä kulttuurituotetta (arvo 6). Muuttujat käsittelevät erilaisia kirjallisuus- ja musiikkigenrejä. Muuttujien jakaumat on esitelty kuviossa 2.

Kuvio 2: Kirja- ja musiikkigenreistä pitämisen jakaumat, %

Kirjasarjoista suosituimpia olivat dekkarit ja jännitys sekä elämäkerrat ja muistelmat, joista piti jonkin verran tai erittäin paljon reilusti yli puolet vastaajista. Kirjatyypeistä eniten inhoamista kohtasivat scifi, fantasia ja kauhu sekä uskonnollinen kirjallisuus. Musiikkigenreistä suosituimpia olivat kotimainen iskelmämusiikki ja rock, joista piti erittäin paljon tai jonkin verran noin kaksi kolmasosaa vastaajista. Vähiten pidettyjä musiikkigenrejä olivat hengellinen musiikki, maailmanmusiikki ja etno sekä moderni jazz. Kuvasta huomataan, että vastaajien joukossa on runsaasti niitä, jotka eivät ole lukeneet tai kuulleet kysytyjä kulttuurituotteita, varsinkin kirjallisuusgenrejen joukossa. Kaikki musiikkigenret olivat toisaalta melko hyvin tunnettuja. Sisällöllisesti vastausvaihtoehdot ”en ole lukenut” ja ”en ole kuullut” poikkeavat muista vastausvaihtoehdoista niiden mitatessa tietämistä tai kokeilemistä, muiden mitatessa pitämisen

astetta. Nämä vastausvaihtoehdot luokitellaan uudelleen niin, että vastausvaihtoehdot ”en ole lukenut” ja ”en ole kuullut” saavat arvon 3, mikä vastaa vaihtoehdoista sisällöllisesti eniten kokeilemattomuutta. Muuten muuttujien saamat arvot vaihdetaan toisin päin niin, että vaihtoehto ”inhoan erittäin paljon” saa arvon 1 ja vaihtoehto ”pidän erittäin paljon” arvon 5. Tämän jälkeen näistä muuttujista muodostetaan kaksi summamuuttujaa, joissa on laskettu yhteen vastaajien pitämisten summat erikseen kirja- ja musiikkigenreille. Summamuuttujien jakaumat on esitelty kuviossa 3 ja muuttujien keskiarvot ja keskihajonnat esitelty taulukossa 6.

Kuvio 3: Musiikki- ja kirjagenrejen pitämisestä muodostettujen summamuuttujien jakaumat

Taulukko 6: Musiikki- ja kirjagenrejen pitämisestä muodostettujen summamuuttujien keskiarvot ja keskihajonnat

Muuttuja	Keskiarvo	Keskihajonta
Kirjat	36,8	5,1
Musiikki	41,0	7,8

Muodostettujen summamuuttujien jakaumat lähenevät normaalijakautuneisuutta. Molemmat summamuuttujat painottuvat enemmän pitämisen puolelle, ja vain harva vastaaja on ilmoittanut inhoavansa kaikkia eri kulttuurituotteita. Vastausvaihtoehdon ei ole kuullut tai lukenut uudelleenluokittelu arvoksi 3 vaikuttaa jakauman huipukkuuteen; Musiikki-summamuuttujassa en ole kuunnellut -vastausten pieni määrä näkyy summamuuttujan jakauman tasaisuutena verrattuna kirjoista pitämisen jakaumiin. Kirjallisuusgenrejen kohdalla keskiarvon saanut vastaaja on keskimäärin lähimpänä ”pitää jonkin verran” -vaihtoehtoa arvolla 3,73, ja musiikkigenrejen kohdalla keskiarvon saanut vastaaja on enemmän pitämisen kuin ei-pitämisen puolella, ollen lähimpänä kuitenkin ”en ole kuullut” -vaihtoehtoa arvolla 3,35. Musiikin kohdalla eri genreistä pitämisen hajonta oli hieman suurempaa kuin kirjagenreissä.

4.3 Taustamuuttujat

Taustamuuttujina analyysissä käytetään vastaajien ikää, sukupuolta, koulutusta, tulotasoa sekä ammattiluokkaa. Aineistossa oli kolme vastaajaa, jotka olivat ilmoittaneet sukupuolekseen muu. Nämä vastaajat poistetaan pienen frekvenssin vuoksi aineistosta. Koulutusta on mitattu kysymällä vastaajilta heidän omaa ammatillista koulutustaan, vastausvaihtoehtoina ei ammatillista koulutusta, ammattikoulu tai ammattikurssi, opistotason koulutus, ammattikorkeakoulututkinto, korkeakoulututkinto tai akateeminen jatkotutkinto. Koska vain harvalla vastaajista oli akateeminen jatkotutkinto (2 %), nämä vastaajat uudelleenluokitellaan korkeakoulututkinnon saavuttaneiden joukkoon. Vastaajan tulotaso on poimittu aineistoon rekisteritietona, joka mittaa vastaajan ansiotuloja yhteensä vuoden aikana. Vastaajat on luokiteltu ammatin mukaan neljään ammattiluokkaan, työläisiin, keskiryhmään, johtavaan ryhmään sekä muihin. Painotetut muuttujien keskiarvot tai prosenttiosuudet on esitelty taulukossa 7.

Taulukko 7: Kulttuuri ja vapaa-aika Suomessa 2018 -aineiston vastaajien iän, sukupuolen, koulutuksen, tulotason ja ammattiluokan jakaumat painotettuna. Prosenttiosuus tai keskiarvo

Muuttuja	Osuus (%) tai keskiarvo
Ikä	46,2
Sukupuoli	
Naisia	50,0
Koulutus	
Ei ammatillista koulutusta	13,8
Ammattikoulu tai ammattikurssi	34,7
Opistotason koulutus	16,6
Ammattikorkeakoulututkinto	17,0
Korkeakoulututkinto tai akateeminen jatkotutkinto	17,8
Tulotaso	29116,6
Ammattiluokka	
Työläiset	31,0
Keskiryhmä	40,5
Johtava ryhmä	25,2
Muu	3,3

Vastaajien keskimääräinen ikä aineistossa oli noin 46 vuotta. Nuorimmillaan vastaajat olivat 18- ja vanhimmillaan 74-vuotiaita. Painotuksen vuoksi aineiston sukupuolijakauma on tasainen, sekä miesten että naisten osuuden ollessa 50 %. Yleisin korkein ammatillinen koulutustaso oli ammattikoulun tai ammattikurssin suorittaminen, joka oli noin kolmanneksella vastaajista. Seuraavaksi yleisimmät korkeimmat ammatilliset koulutustasot olivat korkeakoulututkinto tai akateeminen jatkotutkinto, ammattikorkeakoulututkinto, opistotason koulutus ja ilman ammatillista koulutusta olevat. Ansiotulot vuoden aikana olivat keskimäärin 29116 euroa. Suurin ammattiluokka vastaajien keskuudessa oli keskiryhmä, työläisten ja johtavan ryhmän ollessa seuraavaksi suurimpia. Muiden ryhmä ammattiluokissa poistetaan analyysistä, sillä ryhmäkoko on pieni ja ryhmän sisällöllinen tulkinta hankalaa.

Seuraavassa luvussa molemmissa rakenneyhtälömalleissa luokitteluasteikollisia muuttujia eli sukupuolta, koulutusta sekä ammattiluokkaa käsitellään numeerisina muuttujina. Sukupuolimuuttujassa arvon 1 saa miehet ja arvon 2 saa naiset. Koulutusmuuttuja koodataan niin, että arvon 1 saa luokka ”ei ammatillista koulutusta” ja arvon 5 ”korkeakoulututkinto tai akateeminen jatkotutkinto”. Ammattiluokkamuuttuja koodataan niin, että arvon 1 saa työläisten ryhmä ja arvon 3 johtava ryhmä. Analyysiosiossa esiteltävissä rakenneyhtälömalleissa näitä taustamuuttujia käsitellään jatkuvina muuttujia luokitteluasteikollisten muuttujien sijaan. Tämän ratkaisun etuna voidaan nähdä se, että jokainen eksogeeninen taustamuuttuja saa vain yhden estimaatin yhteydelleen

toiseen muuttajaan. Toinen tapa lähestyä ongelmaa olisi koodata luokitteluasteikollisen muuttujan jokainen taso binaarisesti muuttujaksi. Tämä tapa sekä lisäsi mallin kompleksisuutta että tuottaisi usean eri estimaatin yhden muuttujan yhteydestä toiseen muuttajaan (Lefcheck 2019). Luokitteluasteikollisen muuttujan käsitteleminen jatkuvana herättää tietysti kysymyksen siitä, onko ero esimerkiksi ryhmien ”ei ammatillista koulutusta” ja ”ammattikoulu tai ammattikurssi” välillä sisällöllisesti yhtä suuri kuin ero ryhmien ”ammattikorkeakoulututkinto” ja ”korkeakoulututkinto tai akateeminen jatkotutkinto” välillä. Tässä analyysissä käytetyn ratkaisun myötä tämä oletetaan.

5. Analyysi

Tässä luvussa vastaan aiemmin esiteltyihin tutkimuskysymyksiin. Aloitan analyysin esittelemällä rakenneyhtälömallin, jolla pyritään testaamaan hypoteeseja yksi ja kolme. Ensimmäisen hypoteesin mukaan verkostojen ja sosioekonomisen aseman tulisi olla positiivisessa yhteydessä keskenään. Analyysissä tätä mitataan vastaajan tulotasolla sekä koulutuksella. Lisäksi tarkastellaan kahden muun taustatekijän, iän ja sukupuolen, yhteyttä verkostoihin. Kolmannen hypoteesin mukaan niillä, joilla on laajemmat ja heterogeenisemmät verkostot, tulisi olla myös määrällisesti laajempi maku. Tätä testataan tarkastelemalla verkostojen ja maun taustatekijöiltä vakioitua yhteyttä, jonka tulisi hypoteesin mukaan olla positiivinen ja merkitsevä. Kolmannen hypoteesin testaamisen jälkeen siirrytään testaamaan toista hypoteesia, jonka mukaan statushomofilia toteutuu vahvemmin sosioekonomisesti matalammassa asemassa olevien keskuudessa. Analyysin viimeisessä osiossa tarkastellaan neljättä hypoteesia, homofilian ja homologian yhteyttä. Näiden hypoteesien testauksen kautta pyritään tässä luvussa vastaamaan kahteen aiemmin esiteltyyn tutkimuskysymykseen.

Analyysin suoritan R-ohjelmalla (RStudio, versio 1.1.456, RStudio team 2016). R on vapaasti ladattavissa oleva tilastollinen ohjelmointikieli ja -ympäristö. R-projektin kotisivut löytyvät osoitteesta <https://www.r-project.org/>.

5.1 Sosioekonomisten tekijöiden yhteys verkostoihin sekä verkostojen ja maun yhteys

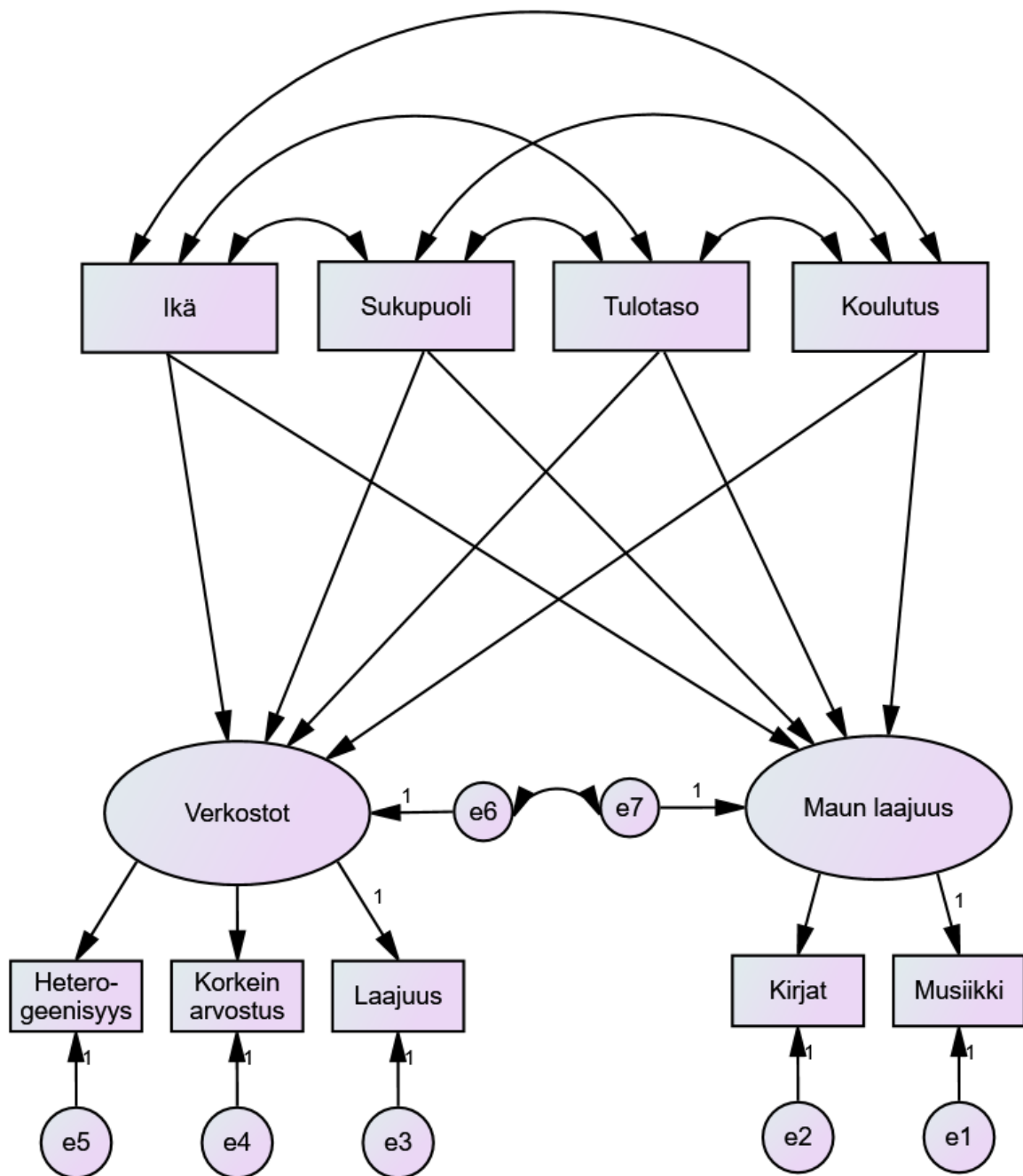
Rakenneyhtälömalli¹ estimoidaan keskiarvokorjatulla suurimman uskottavuuden menetelmän estimaattorilla (MLM). Suurimman uskottavuuden menetelmä on yleisesti rakenneyhtälömallinnuksessa käytetty estimaattori, jonka käyttöön kuitenkin liittyy oletus

---

¹ Rakenneyhtälömallinnuksen suoritan RStudio-ohjelman rakenneyhtälömallinnukseen tarkoitettulla *lavaan.survey* -paketilla (Oberski 2014). Tämä R-ohjelman lisäpaketti sisältää kaksi pakettia: rakenneyhtälömallinnukseen tarkoitettun *lavaan*-paketin (versio 0.6-3, Rosseel 2012), sekä muun muassa kyselydatan hallintaan tarkoitettun *Survey*-paketin (Lumley 2004). Pelkän *lavaan*-paketin käyttäminen ei mahdollistaisi Kulttuuri ja vapaa-aika Suomessa 2018 –kyselyaineiston vastaajille laskettujen painokertoimien käyttämistä, mikä puolestaan on mahdollista *lavaan.survey*-paketin avulla. Rakenneyhtälömallin graafinen esitys on toteutettu SPSS Amos 25 –ohjelmalla.

esimerkiksi muuttujien moniulotteisesta normaalijakautuneisuudesta, joka ei kaikissa tämän aineiston muuttujissa toteudu. MLM-estimointi kuitenkin tarjoaa robustit estimaatit keskivirheille ja testisuureille myös ei-normaaliuden tapauksessa. Ei-normaalius on yleistä position generator -muuttujien kohdalla, niiden ollessa usein vahvasti vinoutuneita (Van der Gaag et al. 2004, 12; Verhaeghe & Li 2015, 184). Rakenneyhtälömalli on esitelty kuviossa 4 ja mallin keskeiset parametrit taulukossa 8.

Kuvio 4: Ensimmäinen rakenneyhtälömalli: verkostojen ja maun sosioekonomisilla tekijöillä vakioitu yhteys

Taulukko 8: Verkostojen ja maun laajuuden sosioekonomisilla tekijöillä vakioitua yhteydettä koskevan rakenneyhtälömallin standartoimattomat ja standardoitut beta-arvot, keskivirheet, selityasteet ja tilastolliset merkitsevyydet (n=1152)

Muuttuja	Standartoimaton beta	Standardoitu beta	Keskivirhe	R ²	Merkitsevyys
Laajuus	1,00	0,75		0,57	***
Korkein arvostus	4,20	0,74	0,23	0,57	***
Heterogeenisuus	3,34	0,98	0,09	0,94	***
Musiikki	1,00	0,49		0,42	***
Kirjat	1,33	0,93	0,25	0,45	***
Vaikutus verkostoihin					
Ikä	0,01	0,03	0,01		ns
Sukupuoli	-0,12	-0,02	0,16		ns
Tulotaso	0,01	0,08	0,01		*
Koulutus	0,43	0,23	0,06		***
Yhteensä				0,07	
Vaikutus maun laajuuteen					
Ikä	0,01	0,02	0,01		ns
Sukupuoli	1,25	0,19	0,34		***
Tulotaso	-0,01	-0,06	0,01		ns
Koulutus	0,43	0,17	0,13		***
Yhteensä				0,07	
Verkostot - maku - taustamuuttujilla vakioitu yhteys	1,17	0,15	0,39		**

Mallin sopivuus (robustit estimaatit): df=16, Satorra-Bentler korjatut $\chi^2=23,930$, p=0,091. CFI=0,993, TLI=0,987, RMSEA=0,021, SRMR=0,025

*** p<0,001, ** p<0,01, *p<0,05, ns: p>0,05

Rakenneyhtälömallinnuksen tuloksista huomataan, että χ^2 -testin perusteella malli sopii aineistoon hyvin, eli malli onnistuu luomaan jäännöskovarianssimatriisin, jonka poikkeamat nolasta eivät ole tilastollisesti merkitseviä (p=0,091). χ^2 -testin lisäksi CFI-, TLI-, RMSEA- ja SRMR-arvot puoltavat mallin sopivuutta, ja ne sisältyvät menetelmäkirjallisuudessa mainittuihin hyvän mallin kriteereinä pidettyihin viitearvoihin (esim. Schreiber et al. 2006, 330). Mallin hyvien testisuureiden perusteella myös sen tuottamia parametristimaatteja voidaan pitää luotettavina.

Position generator -muuttajat ovat mallissa latentin, verkostojen kuvaavan faktorin indikaattorimuuttujia. Indikaattorimuuttajat latautuvat vahvasti faktorille. Korkeimman latauksen saa heterogeenisyys, mikä on ollut voimakkaimmin latautunut muuttuja myös muissa position generator -tutkimuksissa (esim. Lin 2001). Laajuus ja korkein arvostus latautuvat keskenään lähes yhtä voimakkaasti. Mallin perusteella verkostojen parhaiten kuvaa heterogeenisyys, eli henkilön tuntemien vähiten ja eniten arvostetun ammatin edustajan väli. Verkostojen heterogeenisyys saa siis eniten painoarvoa verkostojen mitattaessa. Verkostojen kuvaava latentti muuttuja selittää verkostojen heterogeenisyydestä lähes koko sen varianssin, ja verkostojen laajuudesta sekä korkeimmin arvostetusta tuntemasta ammatin edustajasta yli puolet.

Maun laajuuden indikaattorimuuttujista korkeamman latauksen saa eri kirjagenreistä pitäminen, musiikkigenrejen latauksen ollessa pienempi. Latentti makumuuttuja selittää molempien indikaattoreiden variansseista vajaan puolikkaan.

Taustamuuttajat selittävät verkostojen varianssista noin 7 %, mitä voidaan pitää sosiologiassa kohtuullisena selityksasteena (vrt. monen muuttujan regressioanalyysi). Mallissa on huomioitu taustamuuttujien keskinäinen korrelaatio. Taustamuuttujista iällä ja sukupuolella ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta verkostoihin. Iän puolesta on hyvä muistaa, että aineisto koostui vähintään täysi-ikäisistä vastaajista, eli tarkempi päättely on, ettei iällä ole vaikutusta verkostoihin täysi-ikäisten keskuudessa. Sukupuoli ei mallin perusteella vaikuta merkitsevästi sosiaaliseen pääomaan, mutta voi olla, että sukupuolten välillä sosiaalisen pääoman kompositio voi olla kuitenkin erilainen; on mahdollista, että miehet ja naiset tuntevat eri ammattien edustajia, mikä ei kuitenkaan tule esille mallin verkostojen operationalisointiin käytetyissä muuttujissa. Sekä koulutus että tulotaso ovat merkitsevästi yhteydessä verkostoihin, koulutuksen ollessa yhteyksistä vahvin. Sekä koulutus- että tulotason kasvu on yhteydessä verkostojen kasvuun.

Rakenneyhtälömallin perusteella voidaan vahvistaa ensimmäinen hypoteesi siitä, että heillä, joilla on parempi sosioekonominen asema, ovat myös laajemmat verkostot. Tulotason kasvu on yhteydessä myös verkostojen kasvuun tilastollisesti merkitsevästi, ja koulutustason kasvu tilastollisesti erittäin merkitsevästi. Koulutuksen vahva vaikutus verkostoihin on huomattu myös muissa vastaavissa tutkimuksissa (esim. Behtoui 2015, 10).

Maun laajuuden varianssista taustamuuttajat puolestaan selittävät noin 7,2 %. Taustamuuttujista maun laajuuteen mitattuna erilaisista kirja- ja musiikkigenreistä pitämisenä tilastollisesti

merkitsevästi vaikuttavat sukupuoli ja koulutus. Koulutustason nouseminen laajentaa makua, ja naisilla on miehiä laajempi maku. Muut taustamuuttujat, ikä ja tulotaso, eivät olleet merkitseviä.

Edellä mainittujen taustatekijöiden eli iän, sukupuolen, koulutuksen ja tulotason vaikutus otetaan huomioon, kun tarkastellaan verkostojen yhteyttä maun laajuuteen. Mallissa taustatekijöiden vaikutus molempiin latenteihin muuttujiin on otettu huomioon ja niin, että tämä vaikutus vakioidaan molemmissa tarkastelun kohteina olevissa latenteissa muuttujissa, verkostoissa sekä maun laajuudessa. Taustatekijät selittivät näistä kummastakin latentista muuttujasta noin seitsemän prosenttia, ja taustatekijöiltä vakioitujen verkostojen ja maun yhteys oli tilastollisesti erittäin merkitsevä. Näin ollen kolmas hypoteesi saa empiiristä tukea; rakenneyhtälömallin perusteella voidaan sanoa, että niillä ihmisillä, joilla on laajat ja heterogeeniset verkostot, on todennäköisesti myös laaja maku.

Poikkileikkausaineistoille ominaisesti, rakenneyhtälömallin yhteyksien kausaalinen tulkinta on hankalaa (Verhaeghe & Li 2015, 182). Aineiston ja mallin perusteella voidaan yhtä hyvin päätellä vastakkaisia mekanismeja; on yhtä uskottavaa väittää, että ihmiset, joilla on laajat verkostot, omaksuvat eri makuja verkostojensa kautta, kuin että ihmiset, jotka pitävät erilaisista kulttuurituotteista, muodostavat verkostojaan näiden makujen avulla. Molemmat mekanismit ovat uskottavia ja molemmille mekanismeille on myös löydetty näyttöä (esim. DiMaggio 1987, Lizardo 2006, Lewis & Kaufman 2018). Epävarmuus vaikutuksen suunnasta ei kuitenkaan poista mallin avulla löydettyä vahvaa yhteyttä verkostojen ja maun laajuuden välillä.

5.2 Statishomofilia erilaisissa ammatillisissa asemissa

Tässä luvussa tarkastellaan statishomofiliaa toisen hypoteesin valossa. Edellisessä luvussa esitetystä analyysistä on nähtävissä, että koulutuksen ja tulotason kasvu, jotka korreloivat ammattiaseman kanssa, olivat yhteydessä verkostojen kasvuun. Latentia, verkostoja kuvaavaa muuttujaa heijasteli parhaiten verkostojen heterogeenisuus, eli vastaajan tuntemien vähiten ja eniten arvostettujen ammattien edustajien väli. Tämän mukaan siis heikompi asema koulutuksen, tulotason tai ammatin suhteen tulisi näkyä niin, että nämä ihmiset tuntevat lähinnä oman ammattinsa arvostuksen viiteryhmää vastaavia ammattien edustajia, tai lähinnä korkeasti arvostettuja ammattien edustajia, muttei molempia. Näistä vaihtoehdoista uskottavampaa lienee matalassa asemassa olevien verkostojen homogeenisyys.

Vastaajat on luokiteltu eri ammattiryhmiin, ja tämän luokittelun perusteella tarkastellaan ammattiryhmittäisiä sosiaalista pääomaa kuvaavien indikaattorimuuttujien keskiarvoja. Ryhmäkeskiarvojen erojen tilastolliseen testaukseen käytetään yksisuuntaista varianssianalyysia. Ryhmien keskiarvot ja niiden testaukset on esitelty taulukossa 9.

Taulukko 9: Verkostojen laajuuden, korkeimman arvostuksen ja heterogeenisyyden keskiarvot ammattiryhmittäin (n=1243). Keskihajonnat on esitetty suluissa.

Ammattiryhmä	Työläinen (n=271)	Keskiryhmä (n=522)	Johtava asema (n=450)	F-arvo	Merkitsevyys
Laajuus	5,3 (3,3)	5,8 (3,5)	6,6 (3,2)	22,14	***
Korkein arvostus	62,7 (15,5)	65,0 (15,1)	68,7 (11,1)	24,68	***
Heterogeenisyys	13,4 (8,4)	16,1 (8,7)	18,9 (7,7)	56,45	***

*** p<0.001, ** p<0,01, *p<0,05, ns: p>0,05

Taulukon 9 perusteella huomataan, että statuksen kasvaessa myös sekä verkostojen laajuus että ammatillisella arvostuksella mitattu laatu kasvavat. Johtavassa asemassa olevilla on keskimäärin noin puolitoista ammatillista kontaktia enemmän verkostoissaan kuin työläisten ryhmää edustavilla kysytyjen 14 ammatin joukossa. Verrattuna keski- ja työläisten ryhmään, johtavan ryhmän edustajat tuntevat keskimäärin arvostetumpia ammattien edustajia, ja heidän verkostonsa ovat heterogeenisempiä. Koska oma ammatti on taulukon perusteella selkeästi yhteydessä verkostojen määrään ja laatuun, siirrytään tutkimaan tarkemmin, mitä ammattien edustajia mitkäkin ammattien edustajat tuntevat.

Aiemmin esiteltyt, vastaajilta kysytyt ammattien edustajat luokitellaan uudestaan kaksiluokkaiseksi niin, että työläisryhmää edustavat linja-auton kuljettaja, tehdastyöläinen, sähköasentaja, kaupan myyjä tai apulainen, postinkantaja, maanviljelijä sekä sihteerit. Toiseen, korkean aseman ryhmään luokitellaan virkamies, korkeakoulun opettaja sekä it-alan asiantuntija, asianajaja, pankin tai rahoituslaitoksen johtaja, kunnan- tai kaupunginvaltuutettu sekä lääkäri. Näin molemmat ryhmät sisältävät seitsemän eri ammattia. Ammattien jako ryhmiin on tehty Tilastokeskuksen vuoden 2010 ammattiluokituksen (<http://www.stat.fi/meta/luokitukset/ammatti/001-2010/index.html>) perusteella niin, että ammatit, jotka kuuluvat johtajiin tai erityisasiantuntijoihin, luokiteltiin johtavaan ryhmään ja ammatit, jotka olivat näiden ulkopuolella, luokiteltiin työläisten ryhmään. Eri ammattiryhmien tunteminen oman ammattiryhmän mukaan on esitelty taulukossa 10.

Taulukko 10: Eri ammattiryhmien edustajien tunteminen oman ammattiluokan mukaan, % (n=1243)

	Oma ammattiluokka			χ^2	Merkitsevyys
	Johtava ryhmä	Keskiryhmä	Työläisryhmä		
Sihteeri	57,3	43,5	33,6	39,34	***
Bussinkuljettaja	23,3	30,8	36,5	18,62	***
Tehdastyöläinen	43,1	46,9	58,3	17,18	***
Asentaja	55,1	54,6	67,2	12,00	**
Kaupan myyjä tai apulainen	55,8	66,1	58,3	15,44	***
Postinkantaja	18,7	26,1	32,1	19,80	***
Maanviljelijä	48,7	48,3	59,0	7,41	*
Työläisryhmän tuntemisen keskiarvo	43,1	45,2	49,9		
Asianajaja	44,0	30,8	17,3	55,32	***
Virkamies	59,6	43,9	29,9	55,14	***
Pankin johtaja	27,8	18,8	15,9	15,55	***
Kunnan- tai kaupunginvaltuutettu	46,4	44,6	41,0	2,84	ns
Korkeakoulun opettaja	49,1	24,9	8,5	130,72	***
Lääkäri	65,3	50,8	34,3	55,80	***
It-asiantuntija	70,0	49,8	33,6	95,30	***
Johtavan ryhmän tuntemisen keskiarvo	51,8	37,7	25,8		
Ei mitään näistä	1,8	4,0	4,8	5,96	

*** p<0,001, ** p<0,01, *p<0,05, ns: p>0,05

Taulukon 10 perusteella eri ammattiryhmien välillä näyttäisi olevan eroa eri ammattiryhmien edustajien tuntemisessa. Eniten eroa ammattiluokkien välillä johtavan ryhmän ammattiteista, kuten it-asiantuntijan tai korkeakoulun opettajan kohdalla, joita johtavan ryhmän edustajat tunsivat 30-40 prosenttiyksikköä useammin kuin työläisten ryhmää edustavat. Vähiten eroja oli kunnan- tai kaupunginvaltuutettujen tuntemisessä. Työläiset tunsivat kaikkien työläisammattiryhmien, lukuun ottamatta sihteerejä, edustajia useammin kuin johtava ryhmä, ja vastaavasti johtava ryhmä tunsi kaikkia johtavan ryhmän työntekijöitä useammin kuin työläisten ryhmä. Työläisten ryhmän edustajista työläisten tuntemisen keskiarvo oli noin 50 % ja johtavan ryhmän työntekijöiden tunteminen 25,8 %, ja johtavalla ryhmällä vastaavat luvut olivat 43,1 % ja 51,8 %. Johtavan ryhmän edustajat tunsivat siis työläisryhmän edustajia noin 7 prosenttiyksikköä vähemmän kuin työläiset,

mutta työläiset tunsivat noin 26 prosenttiyksikköä vähemmän johtavan ryhmän edustajia kuin johtavan ryhmän edustajat itse.

Seuraavaksi tarkastellaan, kuinka suuri osuus kustakin ryhmästä, työläisistä, keskiryhmästä ja johtavasta ryhmästä, tuntee vähintään kolme ammatin edustajaa kustakin vastaavasta ryhmästä. Kriteerin asettaminen vähintään kolmen ryhmän edustajan tuntemiseen on sikäli mielivaltainen, että samansuuntaisin tulokset olisi voitu esittää myös vähintään yhden, kahden, neljän, viiden tai kuuden ammatin edustajan tunteminen. Osuudet niistä, jotka ovat tunteneet vähintään kolme ammattiryhmän edustajaa, on esitelty taulukossa 11.

Taulukko 11: Osuus vastaajista, jotka tuntevat vähintään kolme kunkin ammattiluokan edustajaa oman ammattiryhmän mukaan, % (n=1243)

	Oma ammattiluokka			F-arvo	Merkitsevyys
	Työläisryhmä	Keskiryhmä	Johtava ryhmä		
Työläisryhmä	63,9	57,3	58,4	1,29	ns
Johtava ryhmä	33,2	46,6	67,8	33,42	***

*** p<0,001, ** p<0,01, *p<0,05, ns: p>0,05

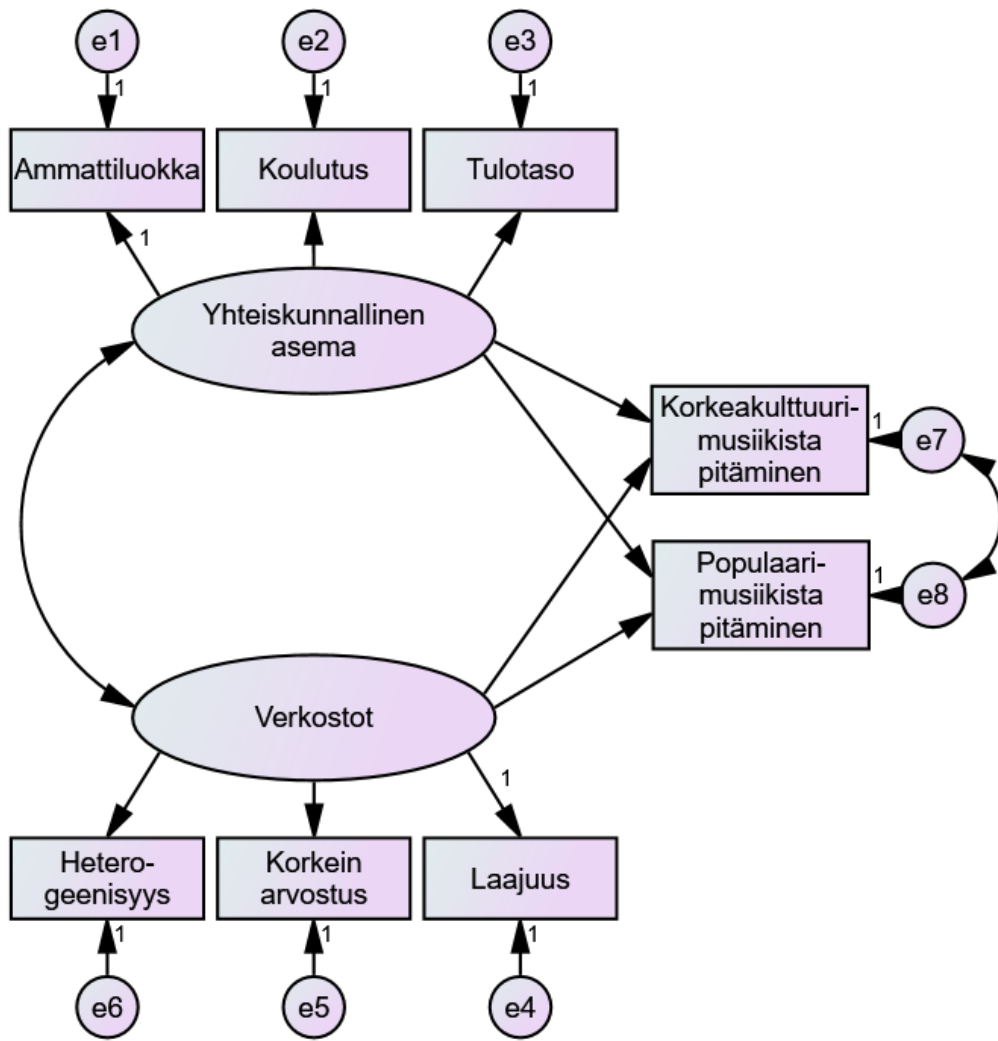
Taulukosta 11 selviää, että suurin ero eri ryhmien tuntemisessa ammattiluokittain löytyy työläisten ryhmästä, joista vajaa kaksi kolmasosaa tunsi vähintään kolme omaan ryhmäänsä kuuluvia ammattien edustajaa, mutta vain kolmannes vähintään kolme johtavan ryhmän edustajaa. Keskiryhmässä ero työläis- ja johtavan ryhmän tuntemisessä kaventui, ja johtavassa ryhmässä tunnettiin melkein yhtä usein vähintään kolme työläisryhmän edustajaa kuin tunnettiin työläisten ammattiluokassa itsessään. Johtavassa ryhmässä tunnettiin myös vähintään kolme oman ryhmän edustajaa tarkastelluista ryhmistä useimmin, osuuden ollessa reilu kaksi kolmasosaa.

Taulukoissa 10 ja 11 esiteltyjen vastausjakaumien perusteella toinen hypoteesi statushomofiiliasta näyttää perustellulle. Tunteminen jakautuu statushomofilian mukaisesti, ja lisäksi korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa olevat tuntevat usein sekä korkeasti että matalasti arvostettujen ammattien edustajia, kun taas matalammassa asemassa olevat tuntevat harvemmin oman ammatillisen asemansa viiteryhmän ulkopuolisia ammattien edustajia. Näin ollen statushomofilia näyttää toteutuvan vahvemmin matalamman yhteiskunnallisen aseman edustajien piirissä, joiden verkostot eivät ole niin laajat kuin korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa olevat, joiden verkostot noudattavat heikommin statushomofiliaa.

5.3 Homofilian ja homologian suhde

Tässä analyysin osassa tarkastellaan yhteiskunnallisen aseman ja verkostojen suhdetta korkeakulttuuri- ja populaarimusiikista pitämiseen. Analyysi suoritetaan rakenneyhtälömallinnuksella, jossa toinen latentti muuttuja, yhteiskunnallinen asema on muodostettu tulotason, koulutuksen ja ammattiaseman perusteella. Kulttuurin kulutusta mitataan eri musiikkigenreistä pitämisellä, ja musiikkigenret on luokiteltu korkeakulttuuri- ja populaarimusiikkiin. Genrejen luokittelussa korkeakulttuuri- ja populaarimusiikkiin käytetään hyväksi Purhosen ja työryhmän (Purhonen et al. 2010, 280–282) luokittelua, joka perustuu aineiston pohjalta laskettuihin legitimiisyyškertoimiin (Warde et al. 2009, 156–157). Korkeakulttuurimusiikkiin kuuluvat genret ovat moderni jazz, maailmanmusiikki ja etno, klassillinen musiikki ja ooppera. Populaarimusiikkiin luokiteltavat genret ovat kotimainen iskelmämusiikki, kotimainen kansanmusiikki, kantrimusiikki ja elektroninen tanssimusiikki. Aiemmin analyysissä vahvistettujen hypoteesien perusteella yhteiskunnallisen aseman kasvaessa myös verkostojen tulisi laajentua, ollen näin heterogeenisempiä ja vähemmän muodostuneita statushomofilian periaatteen mukaisesti. Heterogeenisemmät verkostot puolestaan ovat yhteydessä laajempaan makuun (DiMaggio 1987, 444), jolloin yhteiskunnallisen aseman kasvaessa maun tulisi ulottua niin korkeakuin populaarikulttuuriin. Koska populaarikulttuuri on yhteiskunnassa yleisesti jaettua (DiMaggio 1987), populaarikulttuurista pitämiseen taas yhteiskunnallisella asemalla tulisi olla vain pieni vaikutus, ja toisaalta verkostojen tulisi olla positiivisessa yhteydessä populaarikulttuurista pitämiseen. Rakenneyhtälömalli on esitelty kuviossa 6 ja mallin keskeiset parametrit taulukossa 12.

Kuvio 5: Toinen rakenneyhtälömalli: yhteiskunnallisen aseman ja verkostojen yhteys korkeakulttuuri- ja populaarimusiikista pitämiseen

Taulukko 12: Yhteiskunnallisten aseman ja verkostojen yhteyttä populaari- ja korkeakulttuurimusiikista pitämiseen koskevan rakenneyhtälömallin standartoimattomat ja standardoitut beta-arvot, keskivirheet, ja tilastolliset merkitsevyydet (n=1069)

	Standartoimaton beta	Stantardoitu beta	Keskivirhe	Merkitsevyys
Laajuus	1,00	0,75		
Korkein arvostus	4,31	0,74	0,25	***
Heterogeenisyys	3,37	0,99	0,09	***
Ammattiluokka	1	0,71		
Koulutus	0,69	0,41	0,09	***
Tulotaso	1,37	0,35	0,19	***
Yhteiskunnallinen asema - korkeakulttuurimusiikista pitäminen	1,77	0,31	0,31	***
Yhteiskunnallinen asema - populaarimusiikista pitäminen	-0,89	-0,15	0,29	**
Verkostot - korkeakulttuurimusiikista Pitäminen	0,10	0,08	0,05	*
Verkostot - populaarimusiikista pitäminen	0,10	0,07	0,05	*
Yhteiskunnallinen asema - verkostot	0,47	0,35	0,06	***

Mallin sopivuus (robustit estimaatit): $df=16$, Satorra-Bentler korjatut $\chi^2=49,134$, $p<0,001$. CFI=0,982, TLI=0,968, RMSEA=0,048, SRMR=0,029.

***<0,001, **<0,01. *<0,05, ns: $p>0,05$

Rakenneyhtälömalli esitetään tässä ilman vakiointia sukupuolella ja iällä. Latenttien muuttujien vakioiminen iällä ja sukupuolella heikensi mallin sopivuutta huomattavan paljon, mikä laskee mallin estimaattien luotettavuutta. Vakioivat muuttujat eivät ole tilastollisesti merkityksellisiä, lukuun ottamatta sukupuolen vaikutusta yhteiskunnalliseen asemaan, joka kasvoi enemmän, mikäli vastaaja oli nainen ($p=0,025$). Mielenkiinnon kohteena olevat parametriestimaatit olivat vakioidussa mallissa saman suuntaisia ja samaa kokoluokkaa kuin tässä esitetyssä vakioimattomassa mallissa. Iällä ja sukupuolella vakioitu malli on esitetty liitekuviossa- ja taulukossa 1, sillä aiemman tutkimuksen

perusteella ikä ja sukupuoli ovat tärkeitä populaari- ja korkeakulttuurimakua ennustavia tekijöitä (esim. Purhonen et al. 2014, 209), jolloin tätä tulosta voidaan pitää hieman yllättävänä.

Rakenneyhtälömallinnuksen tuloksista huomataan, että χ^2 -testin perusteella malli ei sovi aineistoon hyvin ($p < 0,001$), eli malli ei onnistu luomaan jäännöskovarianssimatriisia, jonka poikkeamat nolosta eivät olisi tilastollisesti merkitseviä. Mallin CFI-, TLI-, RMSEA- ja SRMR-arvot puoltavat mallin sopivuutta, ja ne ovat kirjallisuudessa mainittujen raja-arvojen mukaan sisällä (esim. Schreiber & al. 2006, 330). Mallin sopivuuden testisuureiden perusteella malli vaikuttaa sopivalta ja estimaatit luotettavilta.

Taulukosta 12 huomataan, että verkostojen vaikutuksen kontrolloitua yhteiskunnallisella asemalla on merkitsevä yhteys sekä korkeakulttuuri- ja populaarimusiikista pitämiseen. Yhteiskunnallisen aseman kasvaminen oli vahvasti yhteydessä ($p < 0,001$) korkeakulttuurimusiikista pitämiseen. Yhteys populaarimusiikkiin oli heikompi mutta merkitsevä ($p < 0,01$), ja populaarimusiikista pitäminen väheni yhteiskunnallisen aseman kasvaessa. Korkeasti koulutetut, korkeassa ammatillisessa asemassa olevat sekä korkeammassa tuloluokassa olevat pitivät korkeakulttuurimusiikista mutta vierastivat populaarimusiikkia. Yhteiskunnallisen aseman vahvempi yhteys korkeakulttuuri- kuin populaarimusiikista pitämiseen viittaa siihen, että korkeakulttuurimusiikista pitäminen jakaa ihmisiä enemmän yhteiskunnallisen aseman mukaan kuin populaarimusiikista pitäminen, mikä on järkevää sekä intuitiivisesti että aiemman tutkimuksen pohjalta.

Verkostojen laajuus selittää yhteiskunnallisella asemalla kontrolloitunakin niin korkeakulttuuri- kuin populaarimusiikista pitämistä. Toisin kuin yhteiskunnallinen asema, jonka kasvu kasvatti korkeakulttuurimusiikista mutta vähensi populaarimusiikista pitämistä, verkostojen kasvu puolestaan lisäsi molemmista pitämistä lähes yhtä paljon ($p < 0,05$). Yhteiskunnallisen aseman ja verkostojen dynamiikka suhteessa populaarimusiikkiin näyttäytyy mallissa mielenkiintoisena; yhteiskunnallisen aseman kasvu vähentää populaarimusiikista pitämistä, mutta verkostojen kasvu puolestaan lisää sitä. Pitäen mielessä että verkostojen heterogeenisyys eli vastaajan tuntemien vähiten ja eniten arvostetun ammattien edustajien tuntemisen väli on voimakkain verkostoja selittävä indikaattori (ks. taulukko 5), yksi selitys ilmiölle voisi olla, että vaikka yhteiskunnallinen asema kasvaa ja sitä kautta yhteys korkeakulttuurista pitämiseen vahvistuu, laajojen verkostojen ylläpitämiseksi populaarikulttuurin tunteminen ja ehkä siitä pitäminen on silti tärkeää, sillä populaarikulttuuri tarjoaa ”alimman yhteisen tekijän” kontaktien välillä, mahdollistaen kanssakäymisen. Tämän vuoksi korkeassakin yhteiskunnallisessa asemassa on hyödyllistä tuntea populaarikulttuuria (vrt. DiMaggio 1987).

Neljannen hypoteesin mukaan vahvemmassa homofiliasta tulisi seurata vahvempi homologia. Tällöin niillä, joilla on kapeammat, ja myös vahvemmin statuksen mukaan homofiliaa vahvemmin toteuttavat, verkostot, yhteiskunnallisen aseman tulisi vaikuttaa makuun selvemmin, kuin niillä, joilla on laajemmat verkostot ja heikompi homofilia, jolloin verkostojen vaikutus makuun olisi vahvempi ja yhteiskunnallisen aseman heikompi. Tämän testausta varten tulisi tehdä kaksi rakenneyhtälömallia, jossa toisessa testattaisiin niitä, joilla verkostot ovat keskimääräistä pienemmät, ja toisessa niitä, joilla ne ovat keskimääräistä suuremmat. Hypoteesin testaaminen näin ei kuitenkaan ole mahdollista, johtuen position generator -muuttujien taipumuksesta muodostaa vahvasti vinoutuneita jakaumia (Van der Gaag et al. 2004, Verhaeghe & Li 2015, 184). Kuten kuviosta 2 on nähtävissä, verkostojen heterogeenisyyttä ja korkeinta arvostusta mittaavat indikaattorit saavat korkeimpia mahdollisia arvoja usein. Kun luvun verkostopisteiden keskiarvo lasketaan luvun 4.4.1 pääkomponenttianalyysin ensimmäisen pääkomponentin avulla, keskimääräistä suurempien verkostojen ryhmässä korkein arvostus -muuttujan havainnoista noin 70 % saa maksimiarvon, suuren osan jäljelle jäävistäkin saadessa melkein yhtä suuren arvon. Heterogeenisyyden kohdalla suurimman arvon saa noin 60 % ja toiseksi suurimman noin 22 % havainnoista. Tämän vuoksi näissä indikaattorimuuttujissa ei ole tarpeeksi käyttökelpoista varianssia latentin verkostomuuttujan muodostamiseksi, eikä rakenneyhtälömallia pystytä estimoimaan keskimääräistä laajempien verkostojen ryhmässä.

Tämän vuoksi neljättä hypoteesia testataan keskiarvovertailuilla, joissa selittävinä muuttujina käytetään verkostopistemäärää sekä koulutusta. Yhteiskunnallisen aseman mittarina käytetään koulutustasoa, jonka selitysvoima makua tarkastellessa on ammattiluokkaa tai tuloa suurempi (Purhonen et al. 2014, 209). Vastaajat on jaettu verkostojen mukaan käyttäen hyväksi pääkomponenttianalyysin ensimmäisen komponentin pisteiden (ks. luku 4.4.1) kolmeen ryhmään, joista ensimmäisessä ryhmässä olevilla on kapeat ja kolmannessa leveät verkostot. Hypoteesin pitäessä paikkansa, taulukosta tulisi olla nähtävissä, että keskimääräistä pienempien verkostojen ryhmässä sosiaalisen aseman merkitys olisi vahvempi kuin keskimääräistä laajempien verkostojen ryhmässä, jossa musiikkimaku välittyisi sosiaalisen aseman sijaan vahvemmin verkostojen kautta. Taulukossa 13 on vertailtu korkeakulttuurimusiikista ja populaarimusiikista pitämistä ammatillisella koulutuksella mitatun yhteiskunnallisen aseman ja verkostojen laajuuden mukaan. Samassa taulukossa on myös vertailtu verkostoiltaan pienimpään ja suurimpaan kolmannekseen sijoittuvien, saman koulutusasteen hankkineiden korkea- ja populaarimusiikista pitämistä.

Taulukko 13: Korkeakulttuuri- ja populaarimusiikista pitämisen keskiarvo ammatillisen koulutuksen ja verkostojen koon mukaan (n=716). Keskihajonnat on esitetty suluissa ja ryhmäkoot hakasuluissa.

	Ei ammatillista koulutusta	Ammatti-koulu tai ammatti-kurssi	Opisto-tason koulutus	Ammatti-korkea-koulu-tutkinto	Korkea-koulu-tutkinto tai akateeminen jatko-koulutus	F	Merkit-sevyys
Korkeakulttuurimusiikki							
Verkostojen pienin kolmannes	11,0 (2,6) [n=54]	10,7 (3,0) [n=132]	11,9 (2,5) [n=72]	11,6 (2,9) [n=51]	13,3 (3,1) [n=44]	8,06	***
Verkostojen suurin kolmannes	11,3 (3,1) [n=28]	11,6 (3,0) [n=73]	12,9 (2,9) [n=72]	12,4 (3,0) [n=71]	13,8 (2,6) [n=117]	9,65	***
t-arvo	-0,99	-1,92	-1,62	-1,06	-1,51		
Merkitsevyys	ns	ns	ns	ns	ns		
Populaarimusiikki							
Verkostojen pienin kolmannes	12,9 (2,8) [n=54]	13,2 (2,8) [n=132]	13,8 (2,0) [n=72]	12,4 (2,4) [n=51]	12,6 (2,4) [n=44]	4,14	**
Verkostojen suurin kolmannes	13,3 (2,7) [n=28]	13,3 (2,8) [n=73]	13,9 (2,1) [n=72]	12,6 (2,5) [n=71]	12,7 (2,2) [n=117]	2,73	*
t-arvo	-0,97	-0,95	-0,24	-1,31	-0,24		
Merkitsevyys	ns	ns	ns	ns	ns		

***<0,001, **<0,01. *<0,05, ns: p>0,05

Taulukosta 13 nähdään, että kahteen ryhmään jaettunakin tulokset myötäilevät taulukossa 12 esitettyjä parametriestimaatteja. Lukuun ottamatta opistotason koulutusta ja ammattikorkeakoulututkintoa, molemmissa ryhmissä koulutustason noustessa myös korkeakulttuurimusiikista pitäminen kasvaa, ja siitä pitäminen on yleisintä korkeimmalla koulutusasteella. Populaarimusiikin kohdalla molemmissa ryhmissä pitäminen kasvaa opistotason koulutukseen asti, jonka jälkeen ammattikorkea- tai korkeakoulututkinnon sekä akateemisen jatkokoulutuksen kohdalla siitä pitäminen laskee. Sekä korkeakulttuuri- että populaarimusiikista pitäminen on vahvempaa kaikissa koulutusluokissa laajojen verkostojen ryhmässä.

Verkostojen koon mukaan tehdyt vertailut korkea- ja populaarimusiikista pitämisessä kertovat, että ero ryhmien välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää missään koulutusluokassa. Vaikka laajempien verkostojen ryhmässä olevat pitivät kaikissa koulutusluokissa sekä korkea- että populaarimusiikista enemmän kuin kapeampien verkostojen ryhmä, ero ei ole tarpeeksi suuri ollakseen tilastollisesti merkitsevää.

Taulukon 13 perusteella neljäs hypoteesi vahvistuu vain osittain. Vaikka verkostot vaikuttavat olevan yhteydessä makuun niin, että laajemmat verkostot ennustavat myös laajempaa kulttuurisen pitämisen kenttää, tämä yhteys ei ole yhtä vahva kuin yhteiskunnallisen aseman tai koulutustason vaikutus makuun. Verkostot eivät tämän analyysin perusteella ole kuitenkaan yhteiskunnallista asemaa vahvempia kulttuuristen mieltymysten välittäjiä, vaan koulutustason noustessa korkea- ja populaarikulttuurista pitäminen muuttuu melko vastaavasti kapeiden ja laajojen verkostojen ryhmissä.

5.3.1 Poikkeustapaukset: Matala asema mutta laajat verkostot, korkea asema mutta kapeat verkostot

Tässä alaluvussa tarkastellaan poikkeustapauksia verkostojen ja yhteiskunnallisen aseman suhteen. Poikkeustapausten tarkastelun tarkoitus on tuoda esille ääripäät, kun rakenneyhtälömallinnuksen viitekehysessä ollen keskitytty koko aineiston keskimääräisiin tendensseihin. Ääripäiden tarkastelun tulisi osoittaa aiemmin löydetyt yhteydet verkostojen ja aseman yhteydestä korkeakulttuuri- ja populaarimusiikista pitämiseen suurimmillaan.

Tässä analyysissä yhteiskunnallinen asema on operationalisoitu koulutuksen mukaan niin, että matalassa yhteiskunnallisessa asemassa oleviksi on luokiteltu ne vastaajat, joilla ei ole ammatillista koulutusta, ja korkeaan asemaan ne vastaajat, joilla on yliopistotutkinto tai akateeminen jatkotutkinto. Taulukossa 14 on tarkasteltu korkeakulttuuri- ja populaarimusiikista pitämisen keskiarvoja luokitelluilla musiikkigenreillä mitattuna neljässä eri ryhmässä: niillä, joilla on matala yhteiskunnallinen positio ja kapeat verkostot sekä niillä, joilla on matala yhteiskunnallinen positio ja leveät verkostot, sekä vastaavasti korkean yhteiskunnallisen position kapeat ja leveät verkostot omaavilla vastaajilla. Kapeat ja leveät verkostot on luokiteltu niin, että kapeiden verkostojen ryhmään pääsevät aiemmin esiteltyjen verkostopisteiden perusteella pienimpään ja laajaan suurimpaan kolmannekseen kuuluvat vastaajat. Korkeakulttuuri- ja populaarimusiikki on mitattu vastaavasti kuin kappaleessa 5.3. Keskiarvot ja ryhmien koot on esitelty taulukossa 14.

Taulukko 14: Korkea- ja populaarikulttuurista pitämisen keskiarvot yhteiskunnallisen aseman ja verkostojen laajuuden mukaan. Keskihajonnat esitetty suluissa.

	Matala asema, kapea verkosto (n=54)	Matala asema, leveä verkosto (28)	Korkea asema, kapea verkosto (44)	Korkea asema, leveä verkosto (117)	F-arvo	Merkitsevyys
Korkeakulttuurimusiikista pitäminen	11,0 (2,6)	11,7 (3,1)	13,5 (3,1)	14,1 (2,6)	18,18	***
Populaarimusiikista pitäminen	12,8 (2,8)	13,2 (2,7)	12,4 (2,4)	12,8 (2,2)	0,58	ns

***<0,001, **<0,01. *<0,05, ns: p>0,05

Taulukosta 14 huomataan, että verkostojen laajentuessa molemmissa ryhmissä myös korkeakulttuuri- ja populaarimusiikista pitäminen kasvaa. Yhteiskunnallisen aseman kohdalla efekti ei ole yhtä suoraviivainen, vaan aseman kasvaessa populaarimusiikista pitäminen vähenee mutta korkeakulttuurimusiikista pitäminen lisääntyy. Matalan yhteiskunnallisen aseman ryhmässä sekä kapeiden että laajojen verkostojen tapauksessa populaarimusiikki oli korkeakulttuurimusiikkia suositumpaa, kun taas vastaavasti korkean aseman ryhmässä korkeakulttuurimusiikki oli suositumpaa. Kaikkein vähiten korkeakulttuurimusiikista pidettiin matalan aseman ja kapeiden verkostojen ryhmässä, ja populaarimusiikista korkean aseman ja kapeiden verkostojen ryhmässä. Verkostojen kasvu lisäsi vähemmän pidetyn kulttuurin muodon pitämistä, mutta taulukon 14 perusteella, samoin kuin luvussa 5.3 esitetyn rakenneyhtälömallin parametristimaattien mukaan, yhteiskunnallinen asema on verkostoja parempi selittäjä musiikkimaun laajuudelle.

Taulukon 14 keskiarvoja voidaan tulkita tässä tutkielmassa esitettyjen aiempien analyysien valossa. Matalassa asemassa olevat, joilla kuitenkin on leveät verkostot, tuntevat myös korkeammassa yhteiskunnallisessa asemassa olevia ihmisiä, sillä verkostopisteet heijastelevat vahvinten verkostojen laajuutta. Näin ollen vuorovaikutuksesta tunteviensa, korkeammassa positiossa olevien kanssa he ovat tutustuneet korkeakulttuuriin, mistä korkeammassa yhteiskunnallisessa asemassa olevat todennäköisemmin pitävät. Matalan yhteiskunnallisen aseman ryhmässä myös populaarikulttuurista pitäminen kasvoi, mikä, mikä antaa viitteitä siitä, että kulttuurin, sekä korkean että populaarin, tunteminen ja siitä pitäminen auttavat verkostojen luomisessa ja ylläpitämisessä.

Korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien kesken korkea- ja populaarikulttuurista pitämisen muutos kapeista leveisiin verkostoihin siirryttäessä on samanlaista kuin matalassa asemassa olevilla.

Tässä ryhmässä molemmat kulttuurin muodot olivat kuitenkin pidetympiä kuin matalan yhteiskunnallisen aseman ryhmässä, jossa keskimäärin neljästä eri genrestä on pidetty vähemmän kuin arvon kolme viisiluokkaisella asteikolla saava vastausvaihtoehto ”en osaa sanoa”. Korkean aseman ryhmässä keskimääräinen pitäminen on kuitenkin sekä korkea- että populaarikulttuurin kohdalla enemmän pitämisen kuin ei-pitämisen puolella, ja verkostojen kasvu kasvatti molemmista kulttuurin muodoista pitämistä.

6. Johtopäätökset

Tässä luvussa vedän yhteen tutkielman teoreettisen viitekehysten ja tilastollisen analyysin pohjalta saadut keskeiset tulokset. Yhteenvedon jälkeen pohdin, kuinka ne ovat linjassa sen kanssa, mitä on tiedetty aikaisemman tutkimuksen pohjalta, ja mitä saadut tulokset merkitsevät laajemmin. Lopuksi pohdin tutkielman metodologisia valintoja ja aineiston rajoituksia.

6.1 Yhteenveto

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut suomalaisten sosiaalisia verkostoja position generator -menetelmää (Lin & Dumin 1986) ja tilastollisia menetelmiä hyväksi käyttäen. Tutkielman toisessa luvussa teorian ja keskeisten käsitteiden läpikäymisen kohdalla olen esittänyt neljä aikaisempaan teoriaan pohjautuvaa hypoteesia, joihin pyrin tutkimuskysymyksieni ohella vastaamaan. Position generator -muuttujat rakennettiin yhdistämällä tietoja kahdesta eri aineistosta. Vastaajien verkostojen koko saatiin selville *Suomalainen kulttuuri ja vapaa-aika 2018* -aineistosta, ja ammattien subjektiiviset arvostukset Suomen Kuvalehden keräämästä, ammattien arvostuksia mittaavasta kyselyaineistosta. Näiden tietojen pohjalta operationalisoitujen verkostojen tarkastelun lisäksi olen analysoinut niiden yhteyttä sekä maun laajuuteen eri musiikkigenreistä pitämällä mitattuna sekä korkea- ja populaarikulttuuriin luettavien musiikkigenrejen pitämiseen. Tilastollinen analyysi tuki kolmea ensimmäistä hypoteesia sekä osittain neljättä. Nämä tulokset käydään läpi seuraavissa kappaleissa hypoteesi kerrallaan.

Ensimmäisen hypoteesin mukaan verkostojen ja sosioekonomisten tekijöiden tulisi olla positiivisesti yhteydessä keskenään. Niillä, joilla on laajat ja heterogeeniset verkostot, tulisi hypoteesin mukaan olla myös keskimääräisesti korkeampi koulutus ja tulotaso. Luvun 5.1 analyysin perusteella hypoteesi voidaan vahvistaa: koulutustason kasvu on tilastollisesti erittäin merkittävästi yhteydessä verkostojen kasvuun, samoin kuin myös heikommin mutta merkittävästi tulotason kasvu. Analyysissä löydetty yhteys sosioekonomisten tekijöiden ja verkostojen kanssa on linjassa aikaisemman verkostoja koskevan tutkimuksen kanssa. Aikaisemmin on pystytty empiirisesti osoittamaan, että laajat verkostot ja niissä olevat resurssit ovat yhteydessä esimerkiksi parempiin tuloksiin työmarkkinoilla (Lin 2001, 15; Granovetter 1973), mikä voi johtaa parempaan tulotasoon. Vastaavasti myös koulutus on nähty verkostoja kasvattavana tekijänä (McPherson et al. 2001, 427).

Toisen hypoteesin mukaan statushomofilia toteutuu vahvemmin sosioekonomisesti matalammassa asemassa olevien ihmisten kesken. Hypoteesin taustalla on ajatus siitä, että korkeammassa asemassa olevat ihmiset tuntevat sekä vertaisiaan, toisia korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa olevia, mutta näiden lisäksi myös matalammissa yhteiskunnallisissa asemassa olevia. Näin ollen heidän verkostonsa koostuvat statukseltaan moninaisimmista yhteyksistä verrattuna matalammissa asemassa oleviin, joiden verkostot koostuvat pääasiassa oman statuksellisen viiteriymän jäsenistä. Luvun 5.2 analyysin perusteella myös toinen hypoteesi vahvistui. Johtavassa asemassa olevat todellakin tunsivat useammin ihmisiä oman ammatillisen ryhmänsä ulkopuolelta kuin työläisten ryhmässä olevat. Kaikkien positon generator -muuttujien keskiarvot ammattiryhmien välillä poikkesivat tilastollisesti merkitsevästi ainakin joidenkin ryhmien välillä, keskiarvojen kasvaen samalla yhteiskunnallisen aseman kanssa. Oman ammattiryhmän mukaan jaotelluista tuntemisen jakaumista huomataan selvästi, että johtavassa ryhmässä olevat tuntevat useammin ihmisiä yli ammattirajojen, tuntemisen kuitenkin painottuessa muihin johtavaa ryhmää edustaviin. Tarkastellessa sitä osuutta kustakin ammattiryhmästä, jotka tunsivat vähintään kolme kunkin ammattiryhmän edustajaa, toisen hypoteesin mukainen ero tuli näkyväksi: työläisryhmän edustajien tuntemisessa ei ollut merkitsevää eroa työläisten itsensä, keskiryhmän tai johtavan ryhmän edustajien kesken, vaikkakin eniten heitä tunsivat työläiset itse. Ammattiryhmien mukaan vähintään kolme johtavan ryhmän edustajaa tuntevien kohdalla puolestaan erot olivat suurempia ja tilastollisesti merkitseviä, ja vähintään kolme tästä ryhmästä tunnettiin useimmiten omasta, johtavasta ryhmästä. Sekä korkeassa että matalassa asemassa olevat toteuttivat jossain määrin statushomofiliaa, mutta se toteutui vahvemmin matalammassa asemassa olevien keskuudessa.

Ensimmäisen ja toisen hypoteesin taustalla on sama selitys. Korkeammin koulutetuilla on useammin heterogeenisemmät verkostot, sillä heillä on sekä homofiilisiä, korkean statuksen että hierarkkisesti alempiin asemiin johtavia kontakteja (McPherson et al. 2001, 427). Tämä johtaa siihen, että vaikka verkostot painottuvat statushomofilian mukaisesti, korkeammassa asemassa olevat eivät toteuta statushomofiliaa yhtä vahvasti kuin alemassa asemassa olevat. Samalla se on selitys myös sille, miksi koulutus sekä siihen yhteydessä oleva tulotaso ovat yhteydessä laajoihin ja heterogeenisiin verkostoihin. Mielenkiintoinen kysymys kuitenkin on, miksi korkeammassa asemassa olevilla on kontakteja matalammassa asemassa oleviin, mutta päinvastainen suhde on harvinaisempi. Kontaktit muihin korkeassa asemassa oleviin voivat tulla esimerkiksi korkeakoulutuksen aikana rakennetun, korkean statuksen verkoston kautta, joka tietysti puuttuu niiltä ihmisiltä, jotka eivät hanki korkeakoulutusta. Matalamman aseman edustajia puolestaan tunnetaan mahdollisesti tasaisemmin kaikissa yhteiskunnallisissa asemassa siitä syystä, että heitä on enemmän, ja näin ollen heitä on

todennäköisempää tuntea kontekstissa, jossa ammatillinen asema ei ole olennainen, kuten esimerkiksi sukulaissuhteiden tai harrastuspiirien kautta.

Kolmas hypoteesi koski sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman vaihtosuhdetta, verkostojen ja maun yhteyttä. Koska toisaalta verkostojen kautta voi altistua kulttuurituotteille, joihin muuten ei tutustuisi, verkostot ja niissä toimiminen saattavat toimia makua laajentavana mekanismina. Toisaalta maun myötä tapahtuvien, erilaisten kulttuuristen tuotteiden kuluttaminen saattaa mahdollistaa yhteyksien syntymisen ja verkostojen laajenemisen. Kausaalisesti kahdensuuntaisen vaikutuksen myötä kolmas hypoteesi muotoutui niin, että niillä, joilla on laajat verkostot, tulisi olla myös laaja maku. Luvun 5.1 rakenneyhtälömallinnuksen mukaan näin myös tapahtui, senkin jälkeen, kun taustatekijöiden, eli iän, sukupuolen, koulutuksen ja tulotason vaikutus verkostoihin ja makuun oli kontrolloitu. Verkostojen kasvaminen kasvatti myös erilaisista musiikkigenreistä ja kirjatyypeistä pitämistä. Näin ollen myös kolmas hypoteesi vahvistui. Suhde verkostojen ja maun laajuuden välillä voidaan tulkita niin, että laajoissa verkostoissa toimimisen edellytyksenä on kulttuurin laaja tunteminen, ja toisaalta laajojen verkostojen kautta tapahtuvat vuorovaikutuksen seurauksena kulttuurin tuntemus voi kehittyä vieläkin laajemmaksi (DiMaggio 1987; Erickson 1996). Erilaisista kulttuurituotteista pitäminen edellyttää niiden tuntemista, mikä selittää laajojen verkostojen yhteyttä niistä pitämiseen.

Neljännän hypoteesin mukaan vahvemmassa homofiasta tulisi myös seurata vahvempi homologia, jolloin vastaavuus sosiaalisen aseman ja kulttuuristen käytäntöjen välillä olisi sitä vahvempaa, mitä homogeenisemmästä ryhmästä olisi kyse. Hypoteesin vahvistamiseksi luvun 5.3 analyysin olisi tullut osoittaa, että homogeenisemmässä, statushomofiliaa vahvemmin toteuttavassa ryhmässä, maku välittyy vahvemmin yhteiskunnallisen aseman mukaan, kun taas statushomofiliaa heikommin noudattavien kesken verkostot olisivat vahvemmin makua välittävä tekijä. Kaikkia vastaajia tarkastellessa yhteiskunnallinen asema oli verkostoja vahvempi selittäjä korkea- ja populaarimusiikista pitämiselle. Alkuperäinen ajatus analyysin toteuttamisesta ei position generator -muuttujien vinoudesta johtuen onnistunut, mutta yksityiskohtainen ehdollinen keskiarvotarkastelu osoitti, että vaikka ne, joilla on laajat verkostot, pitivät keskimäärin enemmän sekä korkeakulttuuri- että populaarimusiikista, ero keskiarvojen välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevä kapeiden verkostojen ryhmään. Sen sijaan koulutustason kasvaminen muutti pitämisen dynamiikkaa Bourdieun homologiategesin mukaisesti. Tämän perusteella neljäs hypoteesi vahvistuu osittain. Niillä, joilla on kapeat verkostot ja jotka toteuttavat vahvempaa statushomofiliaa, toteuttavat myös vahvemmin homologiaa. Heillä rakenteellinen vastaavuus sosiaalisen aseman ja kulttuuristen käytäntöjen välillä on vahvempaa kuin heillä, joilla on laajat verkostot, joiden osalla oman sosiaalisen aseman

ulkopuolisten maku välittyä verkostojen kautta, esimerkiksi nostaa todennäköisyyttä populaarimusiikista pitämiseen. Tämän mekanismin vahvuus ja tilastollinen merkitsevyys jää kuitenkin vahvistamatta.

Analyysin perusteella suomalaisten sosiaaliset verkostot ovat yhteydessä sekä koulutukseen että tulotasoon, ja tästä seurauksena myös ammatilliseen asemaan. Verkostot ovat toisaalta yhteydessä myös maun laajuuteen, ja nämä kaikki yhteydet toteutuvat toisiaan kasvattaen. Tämän tutkielman tulokset osoittavat, että erilaiset pääoman muodot, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen, kasautuvat verkostojen kautta. Tämän seurauksena kapeat verkostot voivat johtaa rajoittuneempiin mahdollisuuksiin pääomien eri muotojen kerryttämiseksi tai vaihtamiseksi. Yksilön toiminta voi johtaa parempiin lopputuloksiin verkostojen välityksellä saavutettavissa olevien resurssien kautta, mutta toisaalta verkostojen puute jättää nämä resurssit saavuttamattomiin. Verkostojen ja niissä olevien kontaktien puute voikin olla yksi selittävä tekijä huono-osaisuuden kasautumiseen.

6.2 Pohdinta

Tässä tutkielmassa on tarkasteltu suomalaisten ammatillisia verkostoja sekä niiden yhteyttä makuun. Sosiaalisista verkostoista on muodostunut yksi keskeisimmistä yhteiskuntatutkimuksen osa-alueista (Borgatti et al. 2009, 892), ja tämä tutkielma täydentää verkosto- ja kulttuuripääomanäkökulmaa yhdistelevän tutkimuksen niukkuutta suomalaisella sosiologian kentällä. Suomessa sosiaalista pääomaa on tutkittu enemmän esimerkiksi Putnamin (1993, 167) käyttämästä näkökulmasta, jossa sosiaalinen pääoma käsitetään yhteisön kollektiiviseksi resurssiksi. Yhteisöissä olevaa sosiaalista pääomaa on esimerkiksi käytetty selittävänä tekijänä sille, miksi Pohjanmaan rannikon ruotsinkielinen väestö säilyttää työkykynsä pitempään ja elää vanhemmiksi kuin saman alueen suomenkielinen väestö (Hyypä 1990). Suomessa olevaa sosiaalista pääomaa tutkittaessa on myös huomattu vapaa-ajalla tapahtuvan osallistuvan harrastustoiminnan liittyvän elinikään siten, että paljon harrastavat elävät vähän harrastavia pidempään (Hyypä et al. 2006). Tässä tutkielmassa käytettyä teoreettista näkökulmaa, jossa verkostoja pidetään yksilöllä hallussaan olevana resurssina, sosiaalisena pääomana, ovat käyttäneet myös Oinas et al. (2018) tutkiessaan sosiaalisen pääoman ja yksilön tulokehityksen yhteyttä Suomessa. Heidän keskeinen tuloksensa myötäili myös Bourdieun (1986) teoriaa sosiaalisen ja taloudellisen pääoman vaihdettavuudesta: verkostoista oli hyötyä erityisesti paremmin palkattuihin tehtäviin pääsemisessä (Oinas et al. 2018, 77). Tämä tutkielma vahvistaa aiempia tutkimuksen kautta löytyneitä havaintoja sosiaalisen pääoman hyödyistä,

käsitettiin sillä sitten yhteisössä vallitsevaa luottamusta tai yksilöllä hallussaan olevaa resurssia. Sen lisäksi tässä tutkielmassa osoitetaan, että verkostojen laajuus ovat positiivisesti yhteydessä sosioekonomisen aseman lisäksi myös kulttuuriseen pääomaan.

Tutkielman perusteella verkostot vaikuttavat eriarvoisuutta ylläpitävinä rakenteina, mikä on todettu myös aiemmissa verkostoja ja taloudellista pääomaa koskevassa suomalaisessa tutkimuksessa, jossa verkostojen hyötyjä kuvattiin ”eriarvoisuutta vahvistavana mekanismina” (Oinas et al. 2018, 77). Verkostojen laajuudella mitattu sosiaalinen pääoma on yhteydessä kasvaneeseen taloudelliseen pääomaan tulotason muodossa. Verkostojen laajuus on myös yhteydessä sekä institutionalisoituneeseen että ruumiillistuneeseen kulttuuriseen pääomaan. Yleistäen voidaan väittää, että niillä, joilla on laajemmat verkostot, on myös korkeampi koulutus, mutta toisaalta myös laajempi kulttuurinen repertuaari, mikä ilmenee laajempina makuna. Nämä yksilöt ovat sikäli onnekaassa yhteiskunnallisessa asemassa, että heillä hallussaan ovat sosiaaliset ja kulttuuriset resurssit auttavat kerryttämään toisiaan (DiMaggio 1987; Erickson 1996; Lizardo 2006; Lewis & Kaufman 2018) tai taloudellista pääomaa (Bourdieu 1986; Lin 2001).

Huolimatta verkostojen epätasa-arvoa ylläpitävästä luonteestaan, niiden kautta voidaan toisaalta myös edistää kulttuuripääoman tasaisempaa jakautumista. Esimerkiksi tässä tutkielmassa luvussa 5.3 esitetty rakenneyhtälömalli kertoo yhteiskunnallisen aseman vaikuttavat korkeakulttuuri- ja populaarimusiikista pitämisen dynamiikkaan niin, että korkeakulttuurimusiikista pitäminen lisääntyy ja populaarimusiikista pitäminen vähenee yhteiskunnallisen aseman kasvaessa. Toisaalta taas verkostojen kasvu kasvattaa molemmista musiikkityypeistä pitämistä yhtä paljon. Näin ollen verkostot näyttävät toimivan Bourdieun (1984) homologiatesiä tasoittavana voimana, niiden heikentäessä sosiaalisen aseman ja kulttuuristen käytäntöjen rakenteellista vastaavuutta. Mielenkiintoiseksi mutta osittain vahvistamattomaksi jää oletus siitä, että homologia toimisi sitä vahvemmin, mitä homogeenisimmistä verkostoista on kysymys.

Kappaleen 5.3 rakenneyhtälömallin perusteella taustamuuttujilla vakioituna sosiaalisilla verkostoilla on maun laajuuden selittäjinä lähes yhtä vahva itsenäinen selitysvoima kuin koulutuksella tai sukupuolella. Laajan maun on nähty liittyvän korkeaan sosiaaliseen asemaan, jonka tehokkain mittari on usein koulutus (Purhonen et al. 2014, 311). Tämän tutkielman perusteella maun laajuutta voidaan kuitenkin ennustaa myös verkostoilla, riippumatta sosioekonomisesta asemasta. Tutkielma osoittaa, että verkostot ovat yhteydessä makuun, eikä niitä ole syytä jättää jatkotutkimuksissa

huomioimatta esimerkiksi selittävinä muuttujina kulttuurisia ilmiöitä tarkastellessa. Tämä lienee tutkielman keskeisin kontribuutio kulttuurisosiologialle.

6.3 Tutkielman metodologiset valinnat ja rajoitukset

Tämän tutkielman tutkimusongelmiin vastaamisessa keskeisessä osassa on ollut Linin ja Duminin (1986) kehittämä position generator -menetelmä, jota on käytetty sosiaalista pääomaa kuvaavien verkostojen operationalisointiin. Verkostojen heterogeenisyyden ja korkeimman arvostuksen mittaamiseen käytetyt ammattien arvostuspisteet ovat peräisin aineistosta, jossa on kartoitettu subjektiivisia mielipiteitä siitä, kuinka paljon he kyseisen ammatin edustajia arvostavat. Toinen vaihtoehto ammattien arvostuksien mittaamiselle olisi ollut subjektiivisten arvostuksien sijaan objektiiviset arvostukset, esimerkiksi mittaamalla ammattien arvostusta palkan tai niihin vaadittujen koulutusvuosien määrällä (Van der Gaag et al. 2004). Epäilemättä subjektiivisten tai objektiivisten arvostuksien käyttämisellä on vaikutus analyysiosiossa saatuihin tuloksiin. Luvussa 4.41 taulukossa 1 esitellyissä ammattien arvostuspisteissä on nähtävissä, että esimerkiksi maanviljelijät olivat arvostetuimpien ammattien joukossa, ja virkamiehet puolestaan vähiten arvostettuja subjektiivisilla arvostuksilla mitattuna. Objektiivisella, koulutuksen kestoon ja palkkaan perustuvalla yhteiskunnallisen arvostuksen mittarilla näiden ammattien sijoitus arvostusasteikolla olisi todennäköisesti ollut lähes päinvastainen.

Premissi position generator -ajatuksen takana on se, että verkostoihin sisältyy potentiaalisesti hyödynnettävissä olevia resursseja. Näiden resurssien käyttöönottoa varten verkoston jäsen tulisi tuntee tarpeeksi hyvin, että pääsy resurssiin avautuu verkoston kautta. Edellä mainitusta taulukosta 1 huomataan, että vastaajat tunsivat joitain kysytyjä ammattien edustajia jopa kyseenalaisen yleisesti. Esimerkiksi lääkärin ilmoitti tuntevansa lähes puolet vastaajista. Käytetyn aineiston kyselylomakkeessa kysymyksen yhteydessä on painotettu sanaa ”henkilökohtaisesti”. Korkea tuntevien osuus asettaa pohtimaan, kuinka hyvin vastaajat oikeasti tunsivat ne ammattien edustajat, joita he ilmoittivat tuntevansa. Esimerkiksi jo pelkästään lääkärin ilmoittaminen vastaajan tuntemaksi ammatin edustajaksi nosti vastaan verkoston korkeinta arvostusta mittaavan indikaattorin korkeimmalle mahdolliselle tasolle, ja mikäli he tunsivat muita ammattien edustajia, kasvatti se myös verkoston heterogeenisyyttä mittaavaa indikaattoria noin kymmenen yksikön verran, vastaajien keskiarvon kyseisen indikaattorin kohdalla ollessa 16,02.

Huolimatta näistä tutkielman validiteettia mahdollisesti heikentävistä tekijöistä teorian ja lähes kaikkien hypoteesien mukaiset yhteydet löytyivät aineistosta myös perusjoukkoon yleistettävänä,

joten tältä osin mittarien rakennusta voidaan pitää onnistuneena. Kenties objektiivisia arvostusmittareita käyttämällä esimerkiksi analyysin osiossa 5.3 tulokseksi saatu suhde verkostojen yhteydestä korkea- ja populaarimusiikista pitämiseen olisi ollut vahvempi verrattuna yhteiskunnallisen aseman ja korkea- ja populaarimusiikista pitämisen yhteyteen. Yksi jatkotutkimusta kaipaava aihe voisi olla position generator -menetelmää käyttävien tutkimusten uudelleen toteuttaminen käyttäen analyysissä sekä subjektiivisten että objektiivisten arvostusmittareiden pohjalta rakennettuja position generator -muuttujia ja tarkastella, kuinka paljon tulokset muuttuvat sen mukaan, mitataanko yhteiskunnallista arvostusta ihmisten subjektiivisina arvostuksina vai objektiivisina, vaadittavien koulutusvuosien tai palkan määrällä.

Position generator -menetelmän ja rakenneyhtälömallinnuksen valinta keskeisimmiksi analyysimenetelmiksi tukivat toisinaan tutkielman tutkimuskysymyksiin vastatessa. Yksi tärkeimmistä syistä position generator -menetelmän käyttämiseen, verkostoja kuvaavan latentin muuttujan rakentaminen, tapahtui onnistuneesti rakenneyhtälömallinnuksen avulla. Rakenneyhtälömallinnuksen käyttämisen vaihtoehtona olisi ollut eksploratiivisen faktorianalyysin tai pääkomponenttianalyysin avulla rakennettava, ensimmäisen faktorin varianssia selittävä komposiittimuuttuja, jollaista on käyttänyt esimerkiksi tutkimuksissaan Lin (2001). Tämä komposiittimuuttuja pitää kuitenkin mukanaan faktorin varianssin lisäksi myös sekä mittausvirheen että osuuden, jota faktori ei selitä. Rakenneyhtälömallinnuksen ja konfirmatorisen faktorianalyysin avulla luotu faktori puolestaan sisältää vain faktorin oman varianssin, sillä indikaattorien mittausvirhe sisällytetään niiden omaan residuaalivarianssiin (Bollen 1989, 12). On mahdollista, että rakenneyhtälömallinnuksen valinta analyysimenetelmäksi faktori- ja regressioanalyysin sijaan toi esiin verkostojen ja maun välisiä yhteyksiä, jotka olisivat muuten jääneet piiloon epätarkan verkostomuuttujan vuoksi.

Kulttuurista pääomaa on operationalisoitu kulttuurisosiologisessa tutkimuksessa monilla eri tavoilla tutkimusasetelmasta ja -kysymyksestä riippuen. Tässä tutkielmassa kulttuurista pääomaa on operationalisoitu maun avulla: toisaalta hyväksi on käytetty niin maun laajuutta kuin sen laatua, ja kentiksi, joissa tapahtuvaa pitämistä on tarkasteltu, on valittu musiikki ja kirjallisuus. Kulttuurisen pääoman operationalisoinnin olisi voinut tehdä toisinkin, kuten tarkastelemalla pitämisen sijaan osallistumista, tai valita musiikin ja kirjallisuuden sijaan tai lisäksi muita kulttuurin kenttiä. Maun volyymin mittarina pitämisen sijaan kulttuurin kuluttamista, siitä pitämistä tai kenttää, jolla kuluttaminen tapahtuu, olisi voinut käyttää myös esimerkiksi kaikkiruokaisuustutkimuksessa käytettyä symbolisten rajojen ylittämistä, kuten sitä, kuinka usein vastaajat pitävät samalla populaari-

ja korkeakulttuurimusiikista (Purhonen 2014, 312). Huolimatta kulttuurisen pääoman operationalisoinnin valinnasta, tässä tutkielmassa käytetyn teoreettisen viitekehyksen mukaan löydetyt yhteydet tulisi löytyä myös muilta kulttuurin kentiltä. Mikäli kulttuurisen pääoman operationalisointiin olisi käytetty eri kentillä esiintyvän pitämisen sijasta esimerkiksi erilaisiin kulttuuritapahtumiin osallistumista, yhteys verkostojen kanssa olisi voinut olla vahvempikin. Analyysin pohjalla ollut hypoteesi siitä, että laajemmat verkostot merkitsevät myös laajempaa kulttuurista pääomaa, vahvistui testaamalla musiikki- ja kirjagenreistä pitämistä, mutta voidaan olettaa, että vastaava positiivinen korrelaatio löytyisi myös esimerkiksi kuvataiteen, ruoan tai muun kulttuurin kentän kohdalla. Se, millä kulttuurin kentällä tämä yhteys verkostojen kanssa on vahvin, ja ilmeneekö se vahvempana pitämisen, osallistumisen vai kenties tietämisen kohdalla, jää selvitettäväksi jatkotutkimuksiin.

7. Lähdeluettelo

- Bandalos, Deborah L. & Boehm-Kaufman Meggen R. (2009) Four common misconceptions in exploratory factor analysis. Teoksessa Vandenberg, Robert J. & Lance, Charles E. (2009) Statistical and methodological myths and urban legends. New York: Routledge.
- Becker, Gary S. (1993) Human capital. Chicago: The University of Chicago press.
- Behtoui, Alireza (2007) The distribution and return of social capital: Evidence from Sweden. *European Societies* 9:3, 383–407.
- Behtoui, Alireza (2015) Beyond social ties: The impact of social capital on labour market outcomes for young Swedish people. *Journal of Sociology* 52:4, 711–724.
- Berghman, Michaël & van Eijck, Koen (2009) Visual arts appreciation patterns: Crossing horizontal and vertical boundaries within the cultural hierarchy. *Poetics* 37:4, 348–365.
- Bollen, Kenneth (1989) Structural equations with latent variables. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Bryson, Bethany (1996) Anything but heavy metal: Symbolic exclusion and musical dislikes. *American Sociological review*, 61:5, 884–899.
- Borgatti, Stephen P., Mehra, Ajay, Brass, Daniel J. & Labianca, Giuseppe (2009) Network analysis in social sciences. *Science* 323, 892–895.
- Borgatti, Stephen P., Everett, Martin G., & Johnson, Jeffrey C. (2013) Analyzing social networks. Los Angeles: Sage.
- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. London: Routledge.
- Bourdieu, Pierre (1986) The Forms of Capital. Teoksessa Richardson, J. G. (1986) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, New York: Greenwood Press.
- Castrén, Anna-Maija (2001) Perhe ja työ Helsingissä ja Pietarissa. Elämänpiirit ja yhteiskunta opettajien sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Coleman, James (1990) Foundations of social theory. Cambridge: Harvard university press.

- DiMaggio, Paul (1987) Classification in art. *American Sociological Review* 52:4, 440–455.
- Erickson, Bonnie H. (1996) Culture, class and connections. *American Journal of Sociology*, 102:1, 217–251.
- Erikson, Kai (2015) *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Granovetter Mark S. (1973) The strength of weak ties. *American Journal of Sociology* 78:6, 1360–1380.
- Hoyle, Rick H. (2012) *Handbook of structural equation modeling*. New York: Guilford Press.
- Hyypä, Markku T. (1990) Rannikon kansa on pitkäikäistä. Onko asuinpaikan merenrantaviiva yhteydessä elämänkaareen? *Sosiaalivakuutus* 28, 162–164.
- Hyypä, Markku T., Mäki, Juhani, Impivaara, Olli & Aromaa, Arpo (2006). Leisure participation predicts survival: A population-based study in Finland. *Health promotion international*. 21. 5–12.
- Johanson, Jan-Erik & Smedlund, Anssi (2015) Verkostoanalyysi. Teoksessa Eriksson, Kai (2015) *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Katz-Gerro, Tally (2002) Highbrow cultural consumption and class distinction in Italy, Israel, West Germany, Sweden and the United States. *Social Forces*, 81:1, 207–229.
- Ketokivi, Mikko (2015) *Tilastollinen päättely ja tieteellinen argumentointi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kyriazos, Theodoros A. (2018) Applies psychometrics: Sample size and sample power considerations in factor analysis (EFA, CFA) and SEM in general. *Psychology*, 9, 2207–2230.
- Marx, Karl & Engels, Friedrich (1974) *Pääoma: Poliittisen kansantaloustieteen arvostelua*. 1. osa. Ensimmäinen kirja: Pääoman tuotantoprosessi. Helsinki: TA-Tieto.
- Mohr, John & DiMaggio, Paul (1995) The intergenerational transmission of cultural capital. *Research in Social Stratification and Mobility*, 14, 167–199.
- Lefcheck, Jonathan (2019) Structural equation modeling in R for ecology and evolution. Verkkolähde (https://jslefcche.github.io/sem_book/index.html) [Luettu 26.8.2019]

- Leguina, Adrian (2015) Musical distinctions in England – understanding cultural homology and omnivourism through a methods comparison. *Bulletin de Méthodologie Sociologique* 126:1, 28–45.
- Lewis, Kevin & Kaufman, Jason (2018) The conversion of cultural tastes into social network ties. *American Journal of Sociology* 123:6, 1684–1742.
- Lin, Nan (1982) Social resources and instrumental action. Teoksessa Marsden P. & Lin, Nan (1982) *Social structure and network analysis*. Beverly Hills: Sage.
- Lin, Nan (2001) Building a network theory of social capital. Teoksessa Lin, Nan, Cook, Karen S. & Burt, Ronald S. (2001) *Social capital: Theory and research*. New York: Aldine de Gruyter.
- Lin, Nan & Dumin, Mary (1986) Access to occupations through social ties. *Social Networks*, 8:4, 365–385.
- Lin, Nan, Fu, Yang-chih & Hsung Ray-May (2001) The position generator: Measurement techniques for investigations of social capital. Teoksessa Lin, Nan, Cook, Karen S. & Burt, Ronald S. (2001) *Social capital: Theory and research*. New York: Aldine de Gruyter.
- Lizardo, Omar (2006) How cultural tastes shape personal networks. *American Sociological Review*, 71, 778–807.
- Lonkila, Markku (1999) Continuity and change in the everyday life of St. Petersburg Teachers. Helsinki: Helsingin yliopiston verkkojulkaisut.
- Lumley, T. (2004) Analysis of complex survey samples. *Journal of Statistical Software* 9:1, 1–19.
- McPherson, Miller, Smith-Lovin, Lynn & Cook, James M. (2001) Birds of a feather: Homophily in social networks. *Annual Review of Sociology* 27:1, 415–444.
- Nummenmaa, Lauri (2011) *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- Oberski, Daniel (2014). *lavaan.survey: An R Package for complex survey analysis of structural equation models*. *Journal of Statistical Software* 57:1, 1–27.
- Oinas, Tomi, Ruuskanen, Petri, Kankainen, Tomi, Anttila, Timo & Kivitalo, Mari (2018) Sosiaalinen pääoma ja yksilötason tulokehitys Suomessa. *Sosiologia* 51:1, 65–81.

- Pachucki, Mark A. & Breiger, Ronald L. (2010) Cultural holes: Beyond relationality in social networks and culture. *Annual Review of Sociology* 46, 205–224.
- Peterson, Richard A. & Kern, Roger M. (1996) Changing highbrow taste: From snob to omnivore. *American Sociological Review*, 61:5, 900–907.
- Purhonen, Semi, Gronow, Jukka & Rahkonen, Keijo (2010) Nordic democracy of taste? Cultural omnivorousness in musical and literary taste preferences in Finland. *Poetics* 38:3, 266–298.
- Purhonen, Semi, Gronow, Jukka, Heikkilä, Riie, Kahma, Nina, Rahkonen, Keijo & Toikka, Arho (2014) *Suomalainen maku. Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Putnam, Robert (1993) *Making democracy work. Civic tradition in modern Italy*. Princeton, Princeton university press.
- Putnam, Robert (2000) *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Robette, Nicolas & Roueff, Olivier (2014) An Eclectic eclecticism: methodological and theoretical issues about the quantification of cultural omnivorism. *Poetics* 47, 23–40.
- Rosseel, Yves (2012). lavaan: An R package for structural equation modeling. *Journal of Statistical Software* 48:2, 1–36.
- Schermelleh-Engel, Karin, Moosbrugger, Helfried & Müller, Hans (2003) Evaluating the fit of Structural equation models: Test of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research*, 8:2, 23–74.
- Salminen, Veli-Matti (2012) *Verkostot, paikallisuus ja eriarvoisuus*. Jyväskylä: Jyväskylä studies in education, psychology and social research.
- Schultz, Theodore W. (1961) Investment in human capital. *The American Economic Review*, 51:1, 1–17.

Smith-Doerr, Laurel & Powel, Walter. (2005). Networks and Economic Life. Teoksessa Smelser, Neil & Swedberg, Richard (2005) The handbook of economic sociology. Russel sage foundation and Princeton university press.

Simmel, Georg (2005) Suurkaupunki ja moderni elämä. Kirjoituksia vuosilta 1895–1917. Helsinki: Gaudeamus

Vaisey, Stephen & Lizardo, Omar (2010) Can cultural worldviews influence network composition? Social Forces 88:4, 1595–618.

Van der Gaag, Martin, Snijders, Tom A. B. & Flap, Henk (2004) Position generator measures and their relationship to other social capital measures. Teoksessa Lin, Nan & Ericson, Bonnie (2008) Social capital: An International research program, Oxford University Press.

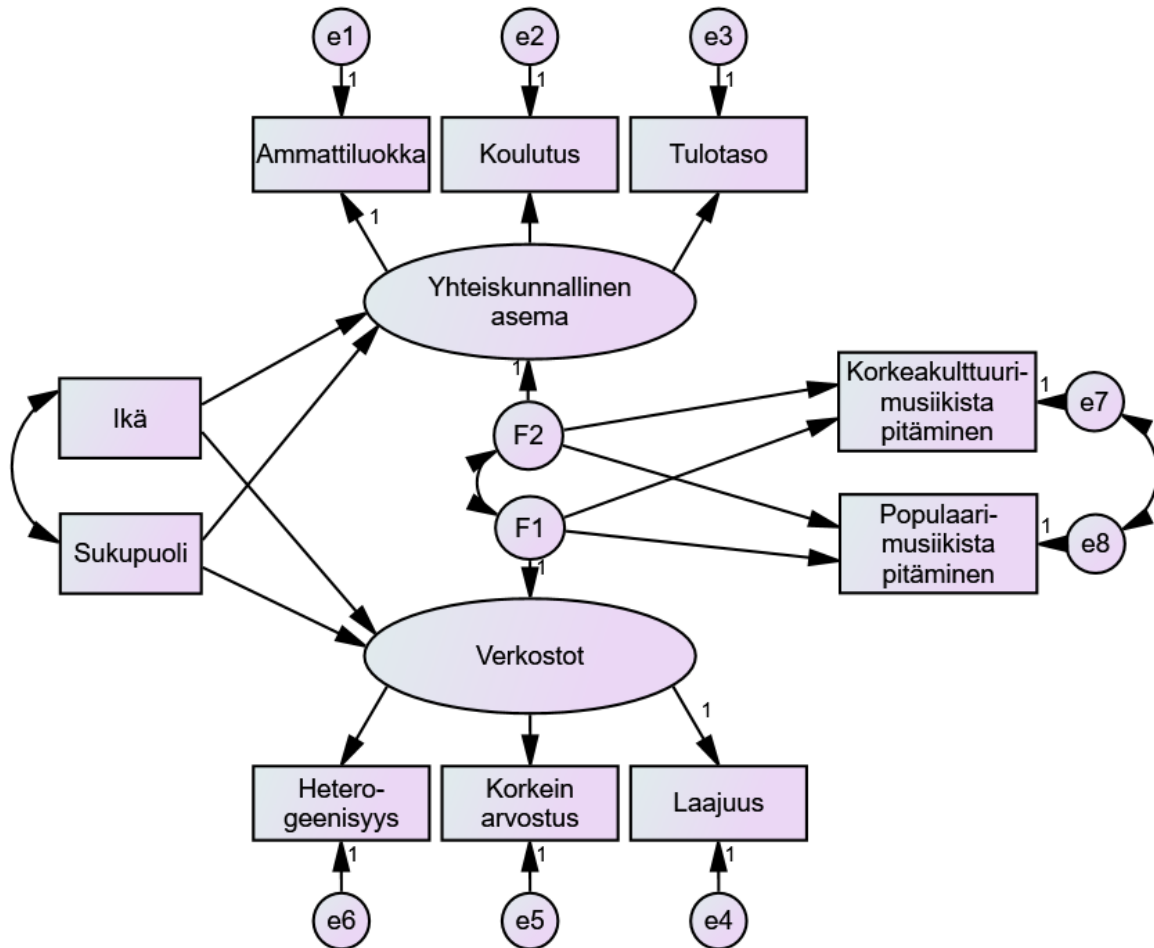
Van der Gaag, Martin & Webber, Martin (2008) Measurement of individual social capital: Questions, instruments and measures. Teoksessa Kawaschi, Ichiro, Subramanian, S.V., Kim, Daniel (2008) Social capital and health. New York: Springer.

Verhaeghe, Pieter-Pau & Li, Yaojun (2015) The position generator approach to social capital research: Measurements and results. Teoksessa Li, Yaojun (2015) Handbook of research methods and applications in social capital. Edward Elgar Publishing, Inc.

Wacquant, Loïc (2015) Käytäntö ja valta: avaimia Bourdieun lukemiseen. Teoksessa Pyykkönen, Miikka & Kauppinen, Ilkka (2015) 1900-luvun ranskalainen yhteiskuntateoria. Helsinki: Gaudeamus.

Warde, Alan & Gayo-Cal, Modesto (2009) The Anatomy of cultural omnivorousness: The case of the United Kingdom. Poetics 37:2, 119–45.

8. Liitteet

Liitekuvio 1: Sukupuolella ja iällä vakioitu rakenneyhtälömalli graafisesti esitettyinä

Liitetaulukko 1: Sukupuolella ja iällä vakioidun rakenneyhtälömallin standartoimattomat ja standardoitut beta-arvot, keskivirheet, R²-suureet ja tilastolliset merkitsevyydet (n=1069)

	Standartoimaton beta	Standardoitu beta	Keskivirhe	p
Laajuus	1	0,746		
Korkein arvostus	4,311	0,742	0,247	***
Heterogeenisuus	3,348	0,986	0,091	***
Ammattiluokka	1	0,713		
Koulutus	0,691	0,412	0,094	***
Tulotaso	1,268	0,353	0,194	***
Yhteiskunnallinen asema – korkeakulttuurista pitäminen	1,850	0,322	0,310	***
Yhteiskunnallinen asema – populaarikulttuurista pitäminen	-0,876	-0,145	0,293	**
Verkostot – korkeakulttuurista pitäminen	0,094	0,072	0,048	
Verkostot – populaarikulttuurista pitäminen	0,094	0,073	0,048	*
Yhteiskunnallinen asema – verkostot	0,478	0,357	0,062	***
Ikä – yhteiskunnallinen asema	-0,001	-0,023	0,001	
Sukupuoli – yhteiskunnallinen asema	-0,101	-0,094	0,045	*
ikä – verkostot	0,006	0,040	0,005	
sukupuoli - verkostot	-0,057	-0,011	0,168	

Mallin sopivuus (robustit estimaatit): df=28, Satorra-Bentler korjatut $\chi^2=257,049$, $p<0,001$. CFI=0,0.875, TLI=0,804, RMSEA=0,087, SRMR=0,065.